

„Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa Inwestująca w obszary wiejskie”

Ewaluacja instrumentu RLKS w województwie zachodniopomorskim w latach 2014-2020

STOWARZYSZENIE „CENTRUM INICJATYW WIEJSKICH”

RAPORT KOŃCOWY

Pracownia Badań Soma. Monika Kwiecińska-Zdrenka
TORUŃ, CZERWIEC 2022

Spis treści

1. Streszczenie.....	2
2. Przedmiot badania. Cele i zakres badania	3
3. Metodologia badania i opis realizacji badania.....	4
Wielkość i dobór próby badawczej	5
4. Wyniki badania.....	6
4.1. Ocena wpływu na główny cel LSR	6
4.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny	16
4.3. Przedsiębiorczość.....	19
4.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe.....	22
4.5. Grupy defaworyzowane	25
4.6. Innowacyjność.....	29
4.7. Projekty współpracy.....	30
4.8. Ocena funkcjonowania LGD	32
4.9. Ocena procesu wdrażania	35
4.10. Wartość dodana podejścia LEADER	38
5. Odpowiedzi na pytania badawcze	43
6. Wnioski i rekomendacje.....	49
Spis tabel i wykresów	50
Załączniki. Narzędzia badawcze	52
Mieszkańcy obszarów LGD (CAWI/ CATI).....	52
LGD (IDI)	59

Wykaz skrótów

APS – aktywna polityka społeczna

DR – analiza danych zastanych (desk research)

CATI – wywiady telefoniczne (computer assisted telephone interviews)

EFRR – Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

EFS – Europejski Fundusz Społeczny

IDI – indywidualny wywiad pogłębiony (in-depth interview)

JST – jednostka samorządu terytorialnego

LGD – Lokalna Grupa Działania

LSR – Lokalna Strategia Rozwoju

OP – Oś Priorytetowa

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich

RLKS – Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność

1. Streszczenie

Niniejszy raport zawiera wyniki ewaluacji realizacji Lokalnej Strategii Działania przez Stowarzyszenie „Centrum Inicjatyw Wiejskich”.

Podstawy źródłowe badania to:

- dane zastane: sprawozdanie finansowe i rzeczowe LGD, Lokalna Strategia Rozwoju, dokumenty LGD (statut, regulaminy, ogłoszenia o naborach, itp.)
- dane zastane: statystyki publiczne
- wywiady kwestionariuszowe z mieszkańcami, z uwzględnieniem beneficjentów działań realizowanych na obszarze LSR
- wywiady indywidualne pogłębione z przedstawicielami LGD (Rady, Zarządu, Biura).

Badanie empiryczne realizowano w 2021 roku.

Raport uporządkowano tematycznie zgodnie z wytycznymi ministerialnymi, tj. w dziesięć działów:

- Ocena wpływu na główny cel LSR
- Ocena wpływu LSR na kapitał społeczny
- Ocena wpływu LSR na przedsiębiorczość
- Ocena wpływu LSR na turystykę i dziedzictwo kulturowe
- Ocena wpływu LSR na grupy defaworyzowane
- Poziom innowacyjności realizowanych działań
- Projekty współpracy
- Ocena funkcjonowania LGD
- Ocena procesu wdrażania LSR
- Wartość dodana podejścia LEADER

Raport zawiera także zbiorcze zestawienie odpowiedzi na postawione pytania badawcze, wnioski i rekomendacje, które będą przedmiotem dalszych konsultacji społecznych oraz wykorzystane narzędzia badawcze.

2. Przedmiot badania. Cele i zakres badania

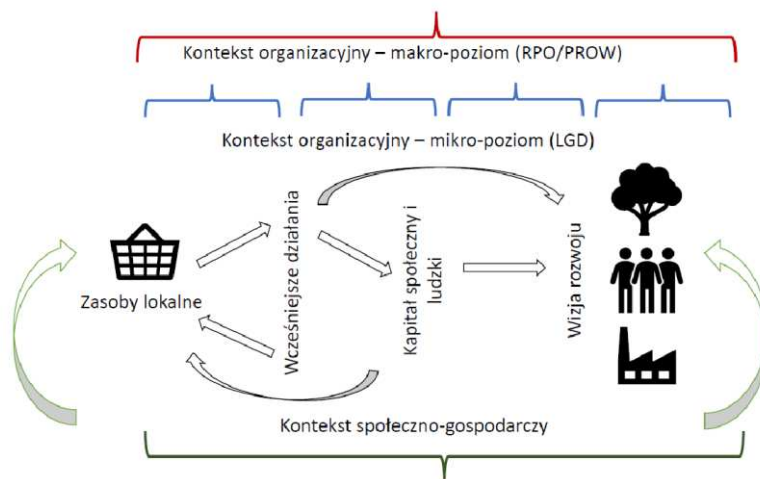
Przedmiotem badania jest instrument terytorialny Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Celem RLKS jest zmniejszenie poziomu ubóstwa i wykluczenia społecznego, zwiększenie potencjału gospodarczego oraz aktywności społecznej i zawodowej na obszarach problemowych objętych Lokalnymi Strategiami Rozwoju (LSR). Działania podejmowane w ramach RLKS mają służyć zaktywizowaniu lokalnych społeczności w zakresie kreowania i podejmowania przez nie różnego rodzaju inicjatyw oddolnych i umożliwią podniesienie zdolności do budowania kapitału społecznego, który jest znaczącym czynnikiem w kontekście poprawy konkurencyjności obszarów, na których brakuje miejsc pracy, pogarszają się warunki życia i kumulują się inne problemy społeczne.

Rozwój lokalny kierowany jest przez LGD, składające się z osób reprezentujących lokalne społeczno-gospodarcze interesy publiczne i prywatne.

Ocena sposobu wdrożenia i stosowania instrumentu RLKS powinna być dokonana **z uwzględnieniem pełnego kontekstu: organizacyjnego** (na poziomie LGD), **społeczno-gospodarczego** (specyfiki i możliwości rozwojowych na danym obszarze, w tym poziomu wykluczenia społecznego), **poziomu kapitału danej społeczności** (w postaci kapitału ludzkiego, społecznego, w tym wcześniejszych doświadczeń aktywizacyjnych i działania na rzecz społeczności owocujących poczuciem sprawstwa), **poziomu świadomości społecznej**, w szczególności **wizji rozwoju** (gospodarczego, społecznego i ekologicznego) oraz powiązania tych sfer. Podejście to obrazuje poniższy rysunek (rys. 2).

Przyjmujemy przy tym, że kontekst organizacyjny na poziomie programowym jest względnie sztywny, natomiast może być różny na poziomie poszczególnych LGD (założenia RLKS mogą być różnie realizowane). Kontekst społeczno-gospodarczy wpływa z jednej strony na kapitał ludzki (skalę wykluczenia społecznego), ale z drugiej strony determinuje też wizję rozwojową (można założyć, że na obszarach, na których silnie odczuwane są ubóstwo i wykluczenie, częściej brane są pod uwagę aspekty gospodarcze i społeczne rozwoju, z mniejszą uwagą dla rozwoju ładu ekologicznego). Istotnym dopełnieniem opisu przypadku powinno być rozpoznanie sposobu gromadzenia wcześniejszych doświadczeń – te wpływają na poziom kapitału społecznego i ludzkiego, a ten na fazę wdrażania instrumentu RLKS.

Rysunek 1. Uwarunkowania wdrażania RLKS

Źródło: opracowanie własne

Przyjęcie powyższych założeń prowadzi do przyjęcia schematu badania, które realizowane będzie w porządku i w sposób, który pozwoli odnieść się do wszystkich powyższych kwestii. Odtworzony zostanie kontekst organizacyjny na poziomie makro (analiza dokumentów źródłowych), jak również na poziomie mikro (sposób funkcjonowania LGD – wywiady LGD), odtworzenie kontekstu społecznego: uwarunkowań

społeczno-gospodarczych obszaru objętego RLKS (na podstawie analizy statystyk publicznych oraz wywiadów z JST) i zasobów społecznych i ludzkich (na podstawie wywiadów z mieszkańcami).

3. Metodologia badania i opis realizacji badania

W badaniu wykorzystane będą następujące metody badawcze:

1. Analiza dokumentów źródłowych (**desk research**)

Technika desk research polegająca na analizie danych zastanych, które przynoszą informacje ważne z perspektywy problematyki badania, lecz nie zostały wytworzone na jego potrzeby. Analiza obejmie swoim zakresem:

- Dokumenty programowe,
- Dokumenty strategiczne,
- Dokumenty prawne regulujące rozwój lokalny i rewitalizację,
- Wytyczne, poradniki, podręczniki dla LGD,
- Analizy, raporty z ewaluacji dotyczących przedmiotu badania,
- Dokumentacja konkursowa, wypełnione karty oceny formalno-merytorycznej dla projektów z zakończoną oceną formalno-merytoryczną,
- Sprawozdania z realizacji Programu,
- Lokalne Strategie Rozwoju.

Analiza dostarczy wiedzy umożliwiającej ocenę kontekstu organizacyjnego na poziomie makro i mikro.

2. **CATI/CAWI - z (potencjalnymi) wnioskodawcami i beneficjentami** - mieszkańcami regionu.

Założono realizację min. 100 wywiadów z mieszkańcami obszaru każdej LGD. Materiały te uzupełniano o kwestionariusze wypełnione on-line. W przypadku mieszkańców – link do ankiety elektronicznej umieszczony był na stronach internetowych LGD, natomiast link do ankiety dla osób, które uczestniczyły w naborach do końca roku 2021.

Pomiar elektroniczny został przeprowadzony z pomocą specjalistycznej platformy SomaLab, która umożliwia w pełni anonimowe (ale kontrolowalne) gromadzenie danych.

3. **IDI – z wybranymi celowo liderami lokalnymi z obszaru funkcjonowania LGD-ów**

Wywiady indywidualne pogłębione umożliwiają dzięki stworzeniu intymnych okoliczności rozmowy, warunki do tego, aby poza prezentacją faktów, badani mogli formułować oceny i je uzasadniać. Pozwoli to na ustalenie w szczególności tych obszarów, które pozwolą na stworzenie rekomendacji zarówno operacyjnych, jak i strategicznych dotyczących przyszłej perspektywy finansowej.

Wielkość i dobór próby badawczej

Mieszkańcy (potencjalni wnioskodawcy i beneficjenci)

Przyjęto, że próba powinna z jednej strony dawać reprezentatywny obraz całego obszaru, ale jednocześnie powinna umożliwiać wnioskowanie dla każdego z obszarów LGD z osobna. Zbadano 116 mieszkańców dobranych losowo, a dodatkowo – z pomocą LGD – 13 beneficjentów.

Liderzy lokalni

Przyjęto założenie, że liderzy lokalni są zainteresowani wpływaniem na rozwój przez udział w pracach LGD. W efekcie przyjęto, że w każdym LGD badaniem objęto 4 osób reprezentujących:

- Zarząd LGD
- Radę LGD
- Biuro LGD

4. Wyniki badania

4.1. Ocena wpływu na główny cel LSR

Pytanie badawcze:

1. Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?

W Lokalnej Strategii Rozwoju przygotowanej z uwzględnieniem konsultacji społecznych wyróżniono trzy główne obszary problemowe, na których powinny koncentrować się działania LGD:

W Lokalnej Strategii Rozwoju przygotowanej z uwzględnieniem konsultacji społecznych wyróżniono trzy główne obszary problemowe, na których skoncentrowały się działania Stowarzyszenia „Centrum Inicjatyw Wiejskich”: wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r., aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i budowanie kapitału społecznego do 2023 r., wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 r.

W lokalnej strategii rozwoju założono realizację trzech celów ogólnych i czterech celów szczegółowych oraz siedmiu przedsięwzięć. Tabela 1 przedstawia budżet LSR w podziale na przedsięwzięcia wg stanu z ostatniego aneksu do umowy o warunkach i sposobie realizacji strategii rozwoju lokalnego (stan na czerwiec 2022).

Tabela 1. Budżet LSR wg stanu na 06.2022 r.

Lp.	Cel ogólny	Budżet	Cel szczegółowy	Przedsięwzięcia	Budżet
1.	Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r.	845 000,00 € (3 380 000,00 zł)	1. Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 roku	1. Zakładanie działalności gospodarczej – konkurs na premię ryczałtową	506 352,10 € (2 025 408,40 zł)
				2. Rozwój działalności gospodarczej - konkurs	338 647,90 € (1 354 591,60 zł)
2.	Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i budowanie kapitału społecznego do 2023 r.	701 620,00 € (2 806 480,00 zł)	1. Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 roku	1. Działania aktywizujące i integrujące mieszkańców – projekty grantowe	107 000,00 € (428 000,00 zł)
				2. Funkcjonowanie LGD realizowane na mocy umowy ramowej pomiędzy LGD a Urzędem Marszałkowskim	351 620,00 € (1 406 480,00 zł)
				3. Projekty współpracy realizowane na mocy umów pomiędzy LGD a Urzędem Marszałkowskim	125 000,00 € (500 000,00 zł)
				4. Oddolne koncepcje rozwoju w skali mikro (Smart Village)	25.000,00 € (100.000,00 zł)

Lp.	Cel ogólny	Budżet	Cel szczegółowy	Przedsięwzięcia	Budżet
			2. Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 roku	1. Promocja i informacja – projekty grantowe	93 000,00 € (372 000,00 zł)
3.	Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 r.	506 000,00 € (2 024 000,00 zł)	1. Rozbudowa i poprawa standardu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 roku	1. Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna - konkurs	402.825,43 € (1 611 301,72 zł)
				1. Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna – projekty grantowe	103 174,57 € (449 165,00 zł)
RAZEM:					

Logika wyznaczonych celów ogólnych, szczegółowych i przedsięwzięć wykazuje wysoki stopień korelacji z informacjami zawartymi w części diagnostycznej LSR. Poniżej w tabeli 2 przedstawiono powiązania pomiędzy zdiagnozowanymi problemami i wyznaczonymi celami LSR oraz doбором grupy docelowej.

Tabela 2. Logika wyznaczonych celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa
	- niskie wskaźniki przedsiębiorczości na obszarze LSR, - wysokie bezrobocie,	- bardzo zła ocena rynku pracy i zarobków wśród mieszkańców, konieczność tworzenia nowych miejsc pracy wskazana w badaniu, - migracja osób młodych	Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 r.	Rozwój przedsiębiorczości na obszarze LSR do 2023 r.	osoby/podmioty planujące rozpoczęcie działalności gospodarczej, przedsiębiorcy
- niewielkie środki na realizację inicjatyw przez lokalne NGO,	- niska ocena poziomu aktywizacji mieszkańców,	- niskie kwalifikacje mieszkańców, - trudności w prawidłowym przygotowaniu i realizacji projektów finansowanych ze środków UE,	Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i budowanie kapitału społecznego do 2023 r.	Aktywizacja i integracja mieszkańców obszaru LSR do 2023 r	Mieszkańcy obszaru, organizacje pozarządowe, LGD
	niewystarczająca skala działań promocyjnych,	- braki w infrastrukturze i jej zły stan techniczny, - niewykorzystany potencjał turystyczny obszaru,		Promocja zasobów lokalnych obszaru LSR do 2023 r.	Mieszkańcy obszaru, organizacje pozarządowe
- braki w infrastrukturze i jej	- niewykorzystany potencjał		Wzmocnienie atrakcyjności	Rozbudowa i poprawa standardu	Mieszkańcy obszaru,

Uwarunkowanie problemu	Zdiagnozowany problem	Problem szczegółowy	Cel główny	Cel szczegółowy	Grupa docelowa
zły stan techniczny	turystyczny obszar,		obszaru LSR do 2023 r.	infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej na obszarze LSR do 2023 r.	organizacje pozarządowe, instytucje publiczne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie LSR

Niemal wszystkie operacje wykonano zgodnie z założonym budżetem. Utrudnieniem dla realizacji części działań była pandemia i narzucona izolacja społeczna. Poziom realizacji oraz wzrost poziomu wskaźników między 2020 a 2021 rokiem wskazuje jednak, że możliwe jest wykorzystanie w pełni budżetu przed rokiem 2023. Wskazuje na to w szczególności kilka faktów: systematyczny postęp w realizacji budżetu, dalsze ogłaszanie i rozstrzyganie naborów, duże zainteresowanie potencjalnych beneficjentów dzięki prowadzonym działaniom informacyjno-promocyjnym (po naborach przeprowadzonych już po okresie objętym ewaluacją lista wniosków spełniających kryteria przekracza wysokość środków, jakie mogą być wydatkowane).

Tabela 3. Postęp finansowy

Opis	Przedsięwzięcie	Założony budżet 2020 r	Realizacja budżetu - kwoty przyznane (PLN) 2020 r	Realizacja budżetu (%) 2020 r	Założony budżet 2021 r	Realizacja budżetu - kwoty przyznane (PLN) 2021 r	Realizacja budżetu (%) 2021 r – pomoc przyznana
Wsparcie rozwoju gospodarczego i konkurencyjności obszaru LSR do 2023 roku	Zakładanie działalności gospodarczej	1 545 408,40	1 200 000	77,65	2 025 408,40	1360000,00	67,15
	Rozwój działalności gospodarczej	954 591,60	888 581	93,08	1 354 591,60	888581,00	65,60
Aktywizacja mieszkańców obszaru LSR i budowanie kapitału społecznego do 2023 roku	Działania aktywizujące i integrujące mieszkańców	400 000	0	0	428000,00	160450,00	37,49
	Funkcjonowanie LGD	1 250 000	1 250 000	100	1406480,0	1406480,00	100,00
	Projekty współpracy	250 000	98500	39,4	500000,00	224395,00	44,88
	Oddolne koncepcje rozwoju w skali mikro Smart Village				100000,00	0,00	0,00

	Promocja i informacja: - projekty grantowe, - operacja własna	400 000	300272	75,07	372 000	413658,70	111,20
Wzmocnienie atrakcyjności obszaru LSR do 2023 roku	Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna - procedura konkursowa	1 261 449,4	1 170 833,6	92,82	1 611 301,7	1390163,57	86,28
	Infrastruktura turystyczna i rekreacyjna - projekty grantowe	438550,64	485374	110,68	449165,00	449165,00	100,00

Analizy postępu rzeczowego potwierdzają obserwacje odnoszące się do postępu finansowego. Wskaźniki osiągnięte są zgodnie z przyjętym harmonogramem, a postęp realizacji (także finansowy) wskazuje, że zostaną one osiągnięte zgodnie z planem.

Tabela 4. Wskaźniki rezultatu – postęp rzeczowy

Wskaźnik rezultatu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2020 roku	Osiągnięta wartość (%)	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
1.1.liczba utworzonych miejsc pracy	24	39,58	33	68,18%
1.1.liczba utrzymanych miejsc pracy	28	85,61	27	100,00%
2.1.Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury społecznej służącej aktywizacji i integracji			15 000	0,00%
2.1.Liczba odbiorców publikacji służących aktywizacji i integracji mieszkańców			5000	0,00%
2.1.Liczba uczestników wydarzeń aktywizacyjnych i integracyjnych	2 500	0		
2.1.Liczba osób przeszkolonych	130	252,31%		
2.1.Liczba osób oceniających szkolenia jako adekwatne do oczekiwań	70	271,43%		
2.1.Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania	96	54,17%	96	54,17%

Wskaźnik rezultatu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2020 roku	Osiągnięta wartość (%)	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD				
2.1.Liczba utworzonych miejsc pracy w biurze LGD w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne	2	100%	2	100%
2.1.Liczba osób uczestniczących w spotkaniach/ wydarzeniach adresowanych do mieszkańców	1 600	51,38%	1 600	51,38%
2.1.Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	1 400	58,71%	1 400	58,71%
2.1.Liczba odbiorców wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych	21 800	29,36%	21 800	29,36%
2.1.Liczba uczestników wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR	7 200	25%	7 200	25%
2.1.Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby	1	100%	1	100%
2.1.Liczba projektów współpracy skierowanych do grup docelowych	3	33%	4	25%
2.2.Liczba odbiorców działań informacyjnych i promocyjnych	16 000	114,28%	16 000	100,00%
3.1.Liczba osób korzystających z nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	18 000	100,00%	18 000	100,00%
3.1.Liczba osób korzystających z przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	18 000	100,00%	18 000	100,00%

Tabela 5. Wskaźniki produktu – postęp rzeczowy

Wskaźnik produktu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2020 roku	Osiągnięta wartość (%)	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
1.1.liczba zrealizowanych operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	20	75%	20	75%
1.1.liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	5	100%	5	100%
1.2. liczba zrealizowanych operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	4	100%	4	100%
1.2. liczba zrealizowanych operacji ukierunkowanych na innowacje	1	100%	1	100%
2.1.Liczba wspartych operacji dotyczących inicjatyw w zakresie rozwoju infrastruktury społecznej służącej aktywizacji i integracji mieszkańców	7	0%	9	56%
2.1.Liczba operacji dotyczących publikacji służących aktywizacji i integracji mieszkańców	2	0%	2	0%
2.2.Liczba osobodni szkoleń dla pracowników i organów LGD	214	121,03%	214	100,00%
2.2.Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	110	291,82%	110	100,00%
2.2.Liczba spotkań/ wydarzeń adresowanych do mieszkańców	80	113,75%	80	100,00%
2.2.Liczba wydanych, opracowanych publikacji i materiałów informacyjno-promocyjnych	35	77,14%	35	94,29%
2.2.Liczba wydarzeń promocyjnych, na których promowano działalność LGD i obszar LSR	16	106,25%	16	100,00%
2.2.Liczba odwiedzin strony internetowej LGD	48 000	919,65%	48 000	100,00%

Wskaźnik produktu	Założona wartość wskaźnika na koniec 2020 roku	Osiągnięta wartość (%)	Założona wartość wskaźnika na koniec 2021 roku	Osiągnięta wartość (%)
2.3.Liczba zrealizowanych projektów współpracy	3	66,66%	4	3,00%
2.3.Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy finansowanych w ramach LSR	7	185,71%	13	100,00%
3.1.Liczba wspartych operacji dotyczących działań informacyjno-promocyjnych	33	30,30%	13	100,00%
4.1.Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	6	733,33%	10	100,00%
4.1.Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	2	100%	2	100%
4.1.Liczba zamontowanych urządzeń małej architektury w ramach nowych i przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnych	93	136,56%	100	100,00%
4.2.Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	11	90,91%	11	90,91%
4.2.Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	3	100%	3	100%
4.3.Liczba zamontowanych urządzeń małej architektury w ramach nowych i przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnych	95	96,84%	95	96,84%

Po środki przeznaczone na realizację LSR sięgały wszystkie podmioty, które były do tego uprawnione. Wysoką aktywnością odznaczały się zarówno osoby fizyczne i przedsiębiorcy, jak i organizacje pozarządowe (głównie pod wpływem pracy informacyjno-promocyjnej, doradczej i motywacyjnej ze strony LGD). To bardzo pozytywne zjawisko, bowiem aktywność mieszkańców i sektora społecznego jest istotnym dopełnieniem działań jednostki samorządu terytorialnego.

Tabela 6. Rodzaje realizowanych działań w podziale na rodzaje beneficjentów – liczba projektów realizowanych przez poszczególnych beneficjentów

Przedsięwzięcie	beneficjent							razem
	Jednostka samorządu terytorialnego	Podmiot publiczny	Osoba fizyczna	Przedsiębiorca	Organizacja pozarządowa	Grupa nieformalna	Kościół, związek wyznaniowy	
1.1.1			64					64
1.1.2.				18				18
2.1.1 granty		6		9	13			28
2.2.1.granty	3(2)	1		4	2			10(2)
3.1.2 granty	3	3		6	16(1)			28(1)
3.1.1	2	2			6			10
razem	6(2)	12	64	37	37(1)	0		156(3)

W okresie realizacji LSR zachodziły procesy społeczno-demograficzne, których część może powodować, że nie wszystkie założenia LSR będą mogły zachować aktualność także dla kolejnej perspektywy finansowej.

Wśród obserwowanych procesów zauważamy w szczególności, że we wszystkich gminach obszaru zmniejszeniu się liczby mieszkańców towarzyszyło starzeniu się ludności. Przy ujemnym przyroście naturalnym powoduje to kurczenie się grupy mieszkańców w wieku produkcyjnym, do których kierowana jest istotna część działań. W większości gmin obserwujemy, że spadek liczby ludności skorelowany jest z ujemnym saldem migracji (więcej osób wyjeżdża niż się osiedla), ale także zwiększającym się udziałem osób w wieku powyżej 65 roku życia w ogóle populacji.

W wyraźnie trudniejszej sytuacji demograficznej jest gmina Łobez i Radowo Małe - tu nie tylko ubywa mieszkańców, ale ubywa ich głównie kosztem grupy osób w wieku produkcyjnym. Powoduje to także, że w każdej z tych gmin wzrasta udział osób powyżej 65 roku życia w ogóle ludności. Ujemne saldo migracji i jednocześnie ujemny przyrost naturalny to łącznie sygnał, że proces starzenia się tych społeczności jest najprawdopodobniej nieodwracalny.

W nieco innej sytuacji jest gmina Resko. Wprawdzie i tutaj zmniejszyła się ogólna liczba ludności, a saldo migracji jest ujemne. Dramatycznie niski jest natomiast przyrost naturalny, co powoduje, że grupa osób w wieku nieprodukcyjnym jest zasilana niemal wyłącznie osobami powyżej 65 roku życia, ale dzieje się to wolniej niż w pozostałych gminach.

Na tym tle w dobrej sytuacji wydaje się być gmina Dobra – zachodzą tu wprawdzie podobne procesy, ale saldo migracji jest dodatnie. Daje to pewne szanse na zmianę trendów demograficznych, o ile wzrost nie jest wynikiem wzrastającej atrakcyjności gmin podmiejskich jako miejsca zamieszkania.

Tabela 7. Sytuacja społeczno-demograficzna na obszarze LGD

Wskaźnik kondycji gminy	gmina									
	Dobra		Łobez		Radowo Małe		Resko		Węgorzyno	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Liczba ludności ogółem	4473	4353	14291	13815	3694	3577	8135	7885	7098	6856
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	56,2	65,1	58,8	70,5	56,4	66,4	60,4	66,2	59,3	62,1
Odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem	13,7	17,5	14,9	19,5	13	17,3	15,3	18,2	15	17,7
Liczba ludności – zmiana na 1000 mieszkańców	-1,1	-2,3	0,6	-3,5	4,6	-4,2	-7,4	-12,9	-10	-4,9
Saldo Migracji ogółem	0	3	0	-15	0	-16	0	-11	0	-12
Przyrost naturalny na 1000 ludności		-5,98		-6,89		-1,12		-11,08		-5,54
Współczynnik feminizacji	99	99	94	99	103	102	104	104	100	102

Według badanych cele LSR pozostają w dużej mierze aktualne. Wskazuje na to według nich kilka faktów:

- Niezbędne jest dalsze wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia miejsc pracy ze względu na specyfikę tych procesów i ogólne ekonomiczne i społeczne uwarunkowania i mimo ważnych zmian rozwojowych, jakie zaszły w ostatnich latach na obszarze LSR
- Pod wpływem działań LGD zwiększyło się także zainteresowanie zakładaniem działalności gospodarczej – ta rozbudzona potrzeba społeczna, która będzie w dalszym ciągu wymagała zaspokajania
- Wprowadzenie działań ukierunkowane na poprawę atrakcyjności turystycznej obszaru były istotnym elementem działań LGD, jednak – według badanych – nadal niezbędne jest inwestowanie w tym zakresie, w tym dalsze zagospodarowywanie linii brzegowej jezior i rzek oraz wsparcie rozwoju agroturystyki;

Wśród barier, jakie napotkano w realizacji LSR wskazywano w wywiadach na:

- Ograniczoną gotowość do współdziałania i współpracy ze strony samorządów (stopniowo przełamywana dzięki aktywności LGD)
- Poziom komplikacji proceduralnej było ograniczeniem dla części beneficjentów (chodzi nie tylko o procedury związane z samą aplikacją o środki, ale także trudności związane z uzyskiwaniem pozwoleń na inwestycje lub określony typ działalności)
- Warunki pandemiczne, które utrudniały bezpośrednią komunikację z potencjalnymi beneficjentami w terenie oraz mniejszą świadomość poczynionych inwestycji wśród mieszkańców, niż można by się spodziewać (brak możliwości prezentacji inwestycji i korzystania z nich przez mieszkańców)
- Niedobór pracowników i duże obciążenie Biura LGD wobec dużego zainteresowania potencjalnych beneficjentów oraz ilości zadań przeniesionych na poziom LGD – co wpływa na

możliwości podejmowania działań animacyjnych, aktywizacyjnych i integrujących lokalną społeczność

- Problemy proceduralne związane zwłaszcza z terminami na poszczególne etapy oceny wniosków, długość procedury skutkująca bardzo długim czasem między złożeniem wniosku a możliwością podpisania umowy (co czasem skutkuje deaktualizacją celów, jakie postawił sobie wnioskodawca)
- Charakter i kanały komunikacji z wnioskodawcami (język, jakim komunikowane są przez Urząd Marszałkowski, niezbędne zmiany część badanych oceniała jako nadmiernie trudny i niezrozumiały dla beneficjentów)

4.2. Ocena wpływu na kapitał społeczny

Pytania badawcze:

2. Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?
3. W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?

W programie łącznie udzielono wsparcia 37 przedsięwzięciom realizowanym przez organizacje pozarządowe. Miało to bez wątpienia wielkie znaczenie dla rozwoju sektora pozarządowego na obszarze LSR. Świadczą o tym zarówno statystyki, jak i opinie badanych.

Statystyki publiczne wyraźnie potwierdzają, że od momentu powstania LGD-ów korzystnie zmieniła się dynamika powstawania NGO-sów (odwołujemy się tu do statystyk GUS, które nie obejmują wszystkich organizacji wpisanych do Rejestru Starosty Powiatu). Przykładami na to są gminy: Dobra i Łobez, gdzie każdego roku powstają nowe organizacje pozarządowe. Najwięcej NGO-sów powstało na terenie gmin Łobez i Radowo Małe. Należy jednak zaznaczyć, że w Rodowiu Małym nowe organizacje zaczęły powstawać dopiero w 2018 roku (co można wiązać z działaniami aktywizacyjnymi ze strony LGD).

Tabela 8. Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców

Rok	Gmina					
	Dobra	Łobez	Radowo Małe	Resko	Węgorzyno	razem
2015	0	4	0	2	1	7
2016	4	1	0	0	3	8
2017	2	1	0	6	3	12
2018	7	5	0	2	3	17
2019	2	3	8	0	1	14
2020	2	2	8	1	0	13

Wpływ działań LGD na tę korzystną zmianę odnotowują także nasi badani, którzy zauważają, że to dzięki nim:

- znacząco poprawiła się komunikacja i gotowość współpracy i wymiany informacji między organizacjami pozarządowymi i jednostkami samorządu terytorialnego
- wzmacnia się potencjał organizacji dzięki temu, że coraz chętniej sięgają po środki na działania (podnoszą dzięki temu własne kompetencje, wzmacniają kadry, zyskują rozpoznawalność i szansę na przyciągnięcie wolontariuszy),
- co przekłada się na sprawniejszą realizację działań
- zwiększyła się gotowość uwzględniania potrzeb lokalnych, czemu służy także lepsze ich rozpoznawanie przez organizacje
- zwiększyła się także gotowość własnych potrzeb rozwoju w aktywnych organizacjach pozarządowych

- rośnie świadomość możliwości rozwojowych i poczucie sprawczości dzięki temu, że te możliwości przekładane są na działania dzięki dostępnemu finansowaniu
- pojawiają się możliwości zmiany otoczenia, w jakim funkcjonują mieszkańcy (m.in. za sprawą działań rewitalizacyjnych)
- Większa jest integracja społeczna, co w dłuższej perspektywie może mieć znaczenia dla wzmacniania tożsamości lokalnej.

Wzrost liczby organizacji pozarządowych można tłumaczyć zauważalną potrzebą angażowania się mieszkańców w sprawy wspólne. Ponad 50% badanych odpowiedziało, że uczestniczyli oni w działaniach na rzecz spraw wspólnych lub innych mieszkańców, 27,2% z nich deklarowało, że zrobiło to pod wpływem zachęty ze strony LGD. Oznacza to, że **spośród wszystkich tych mieszkańców, którzy deklarują, że angażują się w sprawy gminy połowa robi o pod wpływem działań LGD.**

Tabela 9. Aktywność na rzecz lokalnej społeczności i wpływ LGD na aktywność społeczną

Aktywność na rzecz lokalnej społeczności	tak	nie
Doświadczenie w podejmowaniu P. działań na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw	56	44
Doświadczenia w działaniach na rzecz wspólnych, do których zachęciła Lokalna Grupa Działania	27,2	72,8

Warto przy tym przyglądać się źródłom tych postaw, w tym tego, czy mają oni poczucie sprawczości, to jest towarzyszy im przekonanie, że od ich działań zależą zmiany zachodzące w ich lokalnej społeczności. W przypadku badanych z obszaru LSR zauważamy, że większość mieszkańców ma poczucie, że może mieć wpływ na to, co dzieje się w ich własnej miejscowości (59,5%) i w życiu gminy (58,6%). Takie przekonania mogą znacząco wpływać na preferowane rodzaje aktywności – mieszkańcy będą bardziej skłonni do działań, których efekty będą dla nich bezpośrednio obserwowalne i odczuwalne.

Tabela 10. Poczucie wpływu na lokalną społeczność

Twierdzenie, które określa postawę badanego	tak	nie wiem	nie
tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie wsi/miejscowości	59,5	19,8	20,7
tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie gminy	58,6	19,0	22,4

Jednocześnie, należy zauważyć, że ogromna większość mieszkańców **podziela przekonanie, że współdziałanie z innymi ma sens – pozwala pomóc potrzebującym (92,2%) i wpływać na kierunek zmian w gminie (87,1%).**

Tabela 11. Ocena współdziałania, jako narzędzia pomocy innym – potrzeba angażowania

Twierdzenie, które lepiej określa postawę badanego:	Procent
tacy jak ja działając z innymi mogą pomóc potrzebującym	92,2
tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogę pomóc potrzebującym	7,8
Razem	100,0

Tabela 12. Ocena współdziałania, jako narzędzia zmiany w społeczności lokalnej – potrzeba angażowania

Twierdzenie, które lepiej określa postawę badanego:	Procent
tacy jak ja działając z innymi mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	87,1

tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	12,9
Razem	100,0

Mieszkańcy zapytani o to, co mogłoby zachęcić ich, by nadal włączali się w działania na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw wskazują na kilka spraw, które mogłyby ich zachęcić:

- ciekawe inicjatywy lokalne
- zachęta ze strony lokalnych liderów
- pełna i rzetelna informacja o powodach, celach i spodziewanych rezultatach działań
- pewności, że projekty, w które się angażują są ważne dla lokalnej społeczności
- dobry przepływ informacji o LGD i jego działaniach, festyny, lokalne spotkania
- możliwość integracji i częstej wymiany doświadczeń z innymi mieszkańcami, częste, regularne spotkania
- dysponowanie wolnym czasem.

4.3. Przedsiębiorczość

Pytania badawcze:

4. W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?
5. Czy i w jaki sposób wspieranie przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?

Prawie 70% mieszkańców dostrzega istotne zmiany infrastrukturalne i wskazuje, że dostrzega zmiany które nie tylko wpływają na jakość życia na obszarze LGD, ale także na możliwości rozwoju przedsiębiorczości. Ilość inwestycji gospodarczych poprawiła się w opinii 49,1% badanych. W opinii 37,9% badanych wzrosła liczba nowopowstałych przedsiębiorstw, choć warunki prowadzenia firm korzystnie ocenia jedynie 29,3%. . Należy pamiętać, że warunki te nie są zależne jedynie od rozwiązań lokalnych, ale także od rozwiązań prawnych i uwarunkowań makroekonomicznych.

Ponad 60% badanych zauważa, że w ostatnich latach wzrastały nakłady na infrastrukturę turystyczną, co w opinii badanych pozytywnie wpłynęło jednak na ilość ofert pracy, tę korzystną zmianę odnotowało 47,4% badanych. Niestety zwiększeniu liczby ofert pracy nie towarzyszy zwiększanie ich atrakcyjności. **(w ramach realizacji LSR powstało 29,5 nowych miejsc pracy, a kolejnych 65,64 udało się utrzymać)**. Ponad 40% badanych dostrzega jednak pozytywne zmiany dotyczące możliwości zatrudnienia poza rolnictwem. Biorąc pod uwagę specyfikę regionu to dobry prognostyk na przyszłość.

Tabela 13. Zmiany sytuacji gospodarczej obserwowane przez mieszkańców

zmiany sytuacji gospodarczej w gminie w ostatnich 5 latach? (100 % w wierszach)	pogorszenie	bez zmian	poprawa	nie wiem
liczba nowopowstałych przedsiębiorstw	7,8	42,2	37,9	12,1
ilość inwestycji gospodarczych	6,9	37,9	49,1	6,1
Ilość ofert pracy	8,6	36,2	47,4	7,8
atrakcyjność ofert pracy	7,8	52,6	27,6	12,1
infrastruktura techniczna komunalna (drogi, wodociągi, sieć energetyczna)	5,2	24,1	69,8	0,9
rozwój infrastruktury turystycznej	5,2	30,2	63,8	0,9
warunki prowadzenia firm	14,7	49,1	29,3	6,9
możliwości zatrudnienia poza rolnictwem	4,3	44,0	50,0	1,8

Mieszkańcy pytani o to, czy warto w kolejnej LSR uwzględnić wsparcie dla przedsiębiorców nie mają co do tego wątpliwości. Badani chcieliby, żeby wspierać przede wszystkim to, co lokalne i unikatowe dla tego regionu

- rozwój infrastruktury drogowej, by usprawnić komunikację w regionie; usługi publiczne - komunikacja na terenie gminy
- firmy zależnie od ich wielkości: jednoosobowe działalności, małe i średnie lokalne przedsiębiorstwa w szczególności związane z branżą turystyczną

- wybrane branże: turystyka i agroturystyka całoroczna, rolnictwo, rolnictwo ekologiczne, usługi powiązane z turystyką (baza noclegowa, gastronomia), usługi transportowe, przetwórstwo
- odnoszące się do lokalności: rzemiosło, produkty lokalne, kuchnia regionalna, infrastruktura rekreacyjna, turystyczna i kulturalna.

Potwierdzenie rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR przynoszą też statystyki publiczne. We wszystkich gminach wzrosła zarówno bezwzględna liczba firm, jak i liczba podmiotów przypadająca na 1000 mieszkańców. Nie są to wzrosty spektakularne jednak systematyczne. Wyjątkiem jest gmina Łobez obszar wiejski, gdzie liczba podmiotów nieznacznie spadła, choć wzrosła liczba podmiotów przypadająca na 1000 mieszkańców.

Warto zauważyć, że trudna społeczno-gospodarcza sytuacja związana z okresem pandemicznym i postpandemicznym nie wpłynęła na te statystyki i nie zahamowała korzystnej tendencji wzrostowej.

Dane o rozwoju nowych przedsiębiorstw na obszarze LSR potwierdzone przez statystyki publiczne nie są tak optymistyczne jak wcześniej przywołane zestawienia. W niemal wszystkich gminach spadła zarówno bezwzględna liczba nowych firm, jak i liczba nowych podmiotów przypadająca na 1000 mieszkańców. Wyjątkiem są tu gminy Dobra, Radowo Małe i Resko, w których w początkowym okresie działania LSR powstało więcej nowych podmiotów niż w latach wcześniejszych i pomimo przejściowych trudności w latach kolejnych bilans w roku 2020 jest korzystniejszy niż w roku 2015.

W dużej mierze tej korzystnej zmianie, pomimo trudnego pandemicznego i postpandemicznego okresu, przysłużyły się działania LGD-ów. O ich ważnej roli świadczy również fakt, że początek badanego okresu to czas dużego ożywienia gospodarczego i powoływania do istnienia wielu nowych podmiotów w licznych gminach.

Prawidłowości, które można zaobserwować w zestawieniach to fakt, że lata 2018-2019 to czas, kiedy w większości badanych gmin zarówno bezwzględna liczba nowych firm, jak i liczba nowych podmiotów przypadająca na 1000 mieszkańców osiąga najwyższy poziom. W roku 2020 następuje zaś gwałtowne wyhamowanie tej korzystnej tendencji. Z całą pewnością przyczyn tej niekorzystnej spadkowej tendencji należy upatrywać w ogólnoświatowej sytuacji społeczno-gospodarczej spowodowanej pandemią.

Tabela 14. Potencjał gospodarczy – liczba podmiotów gospodarczych bezwzględna i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Rok	gmina									
	Dobra		Łobez		Radowo Małe		Resko		Węgorzyno	
	Liczba podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba podmiotów	Na tys. mieszkańców
2015	664	66	1499	166,5	264	111,8	777	153,2	510	114,4
2016	665	67	1466	166,3	264	114,7	774	153,8	501	112,9
2017	653	65	1462	169	240	105,6	772	155,8	493	112,4
2018	700	70	1462	172,1	243	108,1	764	156,3	523	120,6

2019	722	72	1496	181,6	257	117,6	785	163,4	544	127,7
2020	763	76	1522	187,9	281	130,7	798	168,2	542	128,2

Tabela 15. Potencjał gospodarczy – liczba nowych podmiotów gospodarczych bezwzględna i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

Rok	gmina									
	Dobra		Łobez		Radowo Małe		Resko		Węgorzyno	
	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców	Liczba nowych podmiotów	Na tys. mieszkańców
2015	27	6,06	135	9,47	38	10,34	50	6,12	53	7,42
2016	24	5,39	93	6,52	34	9,21	53	6,52	44	6,22
2017	24	5,35	115	8,07	15	4,1	62	7,68	48	6,79
2018	37	8,30	117	8,3	29	7,96	59	7,33	62	8,85
2019	39	8,90	120	8,59	32	8,87	58	7,23	63	9,04
2020	33	7,59	96	6,96	40	11,22	52	6,55	38	5,54

4.4. Turystyka i dziedzictwo kulturowe

Pytania badawcze:

6. W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?

7. W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?

Turystyka i jej rozwój należały do najważniejszych celów LSR. Tym ważniejsza jest ocena efektów wsparcia tego sektora oraz wpływu tych działań na wzmacnianie lokalnej tożsamości. Ponad połowa badanych uważa, że poziom atrakcyjności turystycznej obszaru LGD zwiększył się lub nie zmienił się w ostatnich latach (co oznaczać może, że jest równie wysoki, jak wcześniej). Pojedyncze osoby (3,4% mieszkańców) uznały, że poziom atrakcyjności turystycznej obszaru spadł – to osoby, które jednocześnie wyczuły na jakość środowiska i jego zmiany m.in. pod wpływem rosnącej presji turystycznej. Mieszkańcy odnotowują w szczególności to, że poprawie uległa infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna oraz polepszyła się infrastruktura i oferta kulturalna oraz promocja regionu i jego zasobów naturalnych, kulturalnych i turystycznych. Dla nieco ponad 40% badanych miało to znaczenie dla wzmocnienia ich tożsamości lokalnej i identyfikacji z lokalną kulturą i tradycjami.

Tabela 16. Zmiany dot. potencjału turystycznego i kulturowego w opinii mieszkańców

Obserwowane zmiany w ostatnich 5 latach	pogorszenie	bez zmian	poprawa	nie wiem
Poziom atrakcyjności turystycznej	3,4	41,4	54,3	0,9
Promocja dziedzictwa kulturalnego, zasobów naturalnych i turystyki	2,6	31,9	58,6	6,9
Infrastruktura i oferta kulturalna	5,2	41,4	52,6	0,9
Infrastruktura i oferta sportowa i rekreacyjna	2,6	31,0	64,7	1,7
Utożsamianie się mieszkańców z regionem	4,3	42,2	44,8	7,6

Zmiany te tylko do pewnego stopnia znajdują odbicie w statystykach publicznych GUS.

Tabela 17. Zmiany zasobów turystycznych w podziale na gminy

	Gmina	Łobez	Resko	Węgorzyno
Obiekty noclegowe ogółem	2015	3	1	2
	2020	4	1	2
Miejsce noclegowe ogółem	2015	91	30	112
	2020	126	30	122
Obiekty hotelowe	2015	2		
	2020	4		
Miejsca w obiektach hotelowych	2015	68		
	2020	126		
Obiekty krótkotrwałego zakwaterowania, kempingi, pola biwakowe, ośrodki wczasowe	2015	1	1	2
	2020	0	1	2
Miejsca noclegowe w obiektach krótkotrwałego zakwaterowania	2015	23	30	112
	2020	0	30	122

Źródło: BDL GUS

Według danych gromadzonych przez GUS (nie były one gromadzone dla gmin Dobra i Radowo Małe) na koniec 2020 roku na obszarze funkcjonowało łącznie 7 obiektów noclegowych oferujących co najmniej 10 miejsc – o 1 więcej niż w 2015 roku. Zwiększyła się też liczba dostępnych miejsc noclegowych w tych obiektach – w 2015 roku było ich 233, a na koniec 2022 roku było ich 278.

Trzeba podkreślić, że obraz, jaki uzyskujemy na podstawie danych GUS jest niedoskonały i niepełny. Odnotowywane są dane dotyczące jedynie większych obiektów, z co najmniej 10 miejscami noclegowymi. Oznacza to, że pominięto takie obiekty jak pensjonaty, pokoje na wynajem, pola biwakowe i kempingowe, motele, obiekty agroturystyczne, domy do samodzielnego wykorzystania, które oferują mniej niż 10 miejsc noclegowych. Z wywiadów przeprowadzonych z przedstawicielami LGD wynika, że te ostatnie rodzaje obiektów (małe) dominują na badanym obszarze.

Tabela 18. Udział LGD w zwiększaniu potencjału turystycznego obszaru

Wskaźnik	Wskaźnik szczegółowo	Realizacja (U) 2020	Realizacja (P) 2020	Realizacja (U) 2021	Realizacja (P) 2021
Liczba nowych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	59	52	62	58
	Obiekty noclegowe	0	0	0	0
	Obiekty gastronomiczne	0	0	0	0
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	59	52	62	58
Liczba przebudowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Ogółem	5	4	6	5
	Obiekty noclegowe	0	0	0	0
	Obiekty gastronomiczne	0	0	0	0
	Obiekty sportowe/rekreacyjne	5	4	6	5

Niewątpliwie do rozwoju oferty turystycznej przyczyniają się też działania finansowane dzięki LGD. W ramach realizacji LSR powstały 62 obiekty sportowe i rekreacyjne, a kolejne 6 zostało przebudowanych

Zmiany te, jak pisaliśmy wcześniej, zauważane są przez mieszkańców. Pytani, o to, jakie powinny być dalsze kierunki rozwoju turystyki na obszarze LGD, wskazują, że niezbędne jest:

- przemyślane promowanie regionu i jego atrakcji (przyciągnięcie zagranicznych turystów), odpowiednie oznakowanie szlaków turystycznych, ciekawych miejsc
- stworzenie ścieżek rowerowych łączących sąsiadujące gminy
- stworzenie lepszej komunikacji publicznej między gminami
- rewitalizacja przestrzeni miejskiej, odnowienie budynków, stworzenie miejsc wspólnych, placów zabaw, parkingów
- poprawa, uzupełnienie bądź stworzenie infrastruktury turystycznej: basenu miejskiego, boisk sportowych, ścieżek rowerowych i pieszych, szlaków kajakowych
- lepsze wykorzystanie linii brzegowej jezior i rzek, ale z przeznaczeniem na takie formy, które nie spowodują nadmiernej presji środowiskowej (agroturystyka)
- wprowadzenie urozmaiconych form spędzania wolnego czasu: rozwijanie sportów motorowodnych, spływy kajakowe, żeglarsstwo, ścieżki piesze i rowerowe, miejsca piknikowe, grillowe

- poszerzenie palety usług: nowe miejsca noclegowe dostosowanych do różnych możliwości finansowych, również tych niskobudżetowych; oferta dla rodzin z osobami niepełnosprawnymi
- stworzenie unikalnej dla tego regionu oferty kulturalnej i rekreacyjnej, zorganizowanie imprez masowych, koncertów
- promocja lokalnej kuchni i regionalnych wyrobów.

Część mieszkańców (około 35%) nie ma żadnych wyobrażeń o tym co powinno się zmieniać lub uznają, że obecne kierunki (niezależnie od tego czy je znają) powinny być kontynuowane.

4.5. Grupy defaworyzowane

Pytanie badawcze:

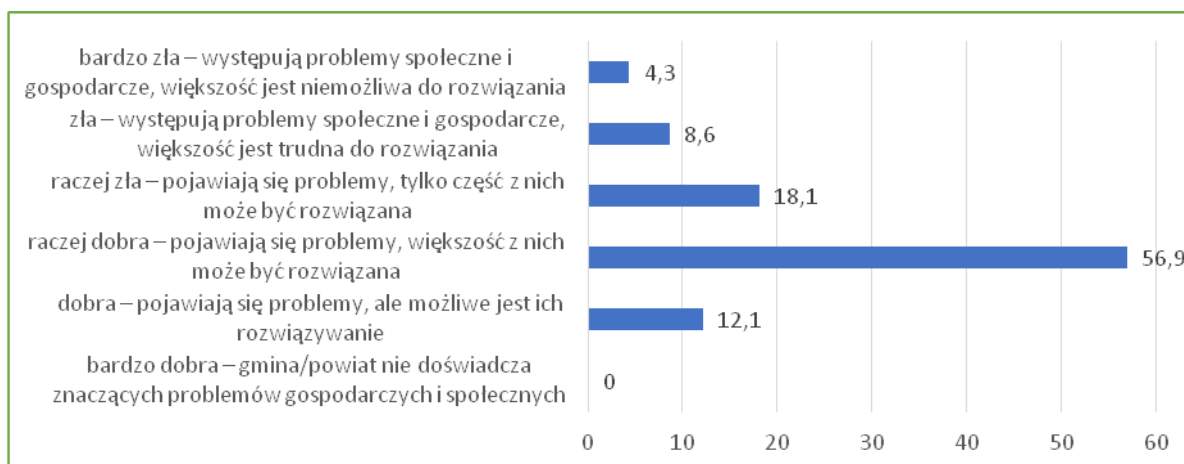
8. Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?

9. Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?

10. Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?

Mieszkańcy w większości oceniają obecną sytuację społeczno-gospodarczą swoich gmin jako co najmniej dobrą. Prawie 70% badanych uważa, że sytuacja gospodarcza ich gmin poprawiła się. Nie znaczy to, że nie dostrzegają żadnych problemów, ale że uznają, że są one w dużej mierze możliwe do rozwiązania. Wśród tych, którzy uważają, że sytuacja społeczno-gospodarcza nie jest dobra, najliczniejsi są ci, według których tylko część problemów, których doświadczają mieszkańcy, można rozwiązać na poziomie lokalnym lub ich rozwiązanie byłoby bardzo trudne. Tylko 4,3% mieszkańców jest skrajnie pesymistyczna w swoich ocenach (trzeba pamiętać, że dane gromadzono w 2021 roku w miesiącach poprzedzających wzrost inflacji).

Wykres 1. Ogólna ocena sytuacji społeczno-gospodarczej gminy w opinii mieszkańców

Jednocześnie warto zauważyć, że te ogólnie pozytywne oceny sytuacji społeczno-gospodarczej to efekt zmian, jakie zaszły w ostatnich 7 latach, zwłaszcza w obszarze gospodarczym. Prawie 70% mieszkańców odczuwa także poprawę sytuacji społecznej. Wśród pozostałych przeważają opinie, że sytuacja w każdym z tych obszarów nie zmieniła się.

Tabela 19. Wskaźnik przychodów gmin

gmina	Dobra	2015	1135,08
		2020	1068,57
Łobez	Łobez	2015	1202,38
		2020	1494,73
Radowo Małe	Radowo Małe	2015	1234,31
		2020	1237,65
Resko	Resko	2015	1428,88

Węgorzyno	2020	1803,54
	2015	1371,78
	2020	1440,32

Oczywiście jesteśmy świadomi, że zmiany te są między innymi powodowane sytuacją makroekonomiczną (wzrost koniunktury), a nie wyłącznie są efektem działań na poziomie lokalnym. Te ostatnie nie są jednak bez znaczenia (gdyby możliwe było ich pominięcie wszystkie gminy województwa rozwijałyby się w takim samym tempie, a tak się nie dzieje). Jeśli oceniać zmianę miarami obiektywnymi (wskaźnik przychodów gmin) – to z wyjątkiem gminy Dobra, we wszystkich gminach sytuacji poprawiła się.

Tabela 20. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru od 2015 roku w opinii mieszkańców

Obszar zmiany	pogorszyła się	bez zmian	poprawiła się
sytuacja gospodarcza	7,8	23,3	69,0
sytuacja społeczna	6,0	24,1	69,8

Wśród pozytywnych zmian wymieniane są przede wszystkim aktywność społeczna - to niewątpliwa zasługa i sukces LGD, działania i usprawnienia na rzecz osób niepełnosprawnych, działania na rzecz osób młodych i spadek poziomu bezrobocia. W opinii 25% badanych poprawił się też dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej.

Największa grupa badanych nie zauważa zmiany w skali problemu ubóstwa (zależność od pomocy społecznej), chociaż tu pojawiało się także optymistyczne oceny (36,2% mieszkańców uważa, że liczba rodzin zależnych od pomocy społecznej zmniejszyła się).

Tabela 21. Zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwowane w ciągu ostatnich 5 lat w opinii mieszkańców

zmiany sytuacji społecznej	pogorszenie	bez zmian	poprawa	nie wiem
poziom bezrobocia	10,3	33,6	36,2	19,9
liczba rodzin zależnych od pomocy społecznej	9,5	36,2	24,1	30,2
aktywność społeczna (udział w działaniach na rzecz społeczności)	7,8	31,0	44,8	16,4
odpływ ludzi młodych z gminu/powiatu	25,9	43,1	20,7	10,4
dostęp do usług opiekuńczych dla dzieci	2,6	44,0	36,2	17,3
dostęp do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych	6,0	45,7	37,1	11,2
dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej	14,7	56,0	25,-	4,3
działania na rzecz osób bezrobotnych	6,0	40,5	36,2	17,3
działania i usprawnienia na rzecz osób niepełnosprawnych	6,0	29,3	41,4	23,3
działania na rzecz osób młodych	5,2	34,5	37,1	23,3
działania na rzecz osób o 50 r. ż.	5,2	33,6	35,3	25,9

Jako problem należy natomiast uznać dalszy odpływ młodych mieszkańców z gmin – według 25,9% mieszkańców problem ten pogłębił się. Jednocześnie, zwróćmy uwagę, że dzieci i młodzież nie są według mieszkańców narażone na wykluczenie społeczne – zatem to nie ubóstwo i marginalizacja społeczna są przyczynami odpływu młodych.

Według większości mieszkańców w ich gminach żyją osoby narażone na wykluczenie społeczne (tylko 5,2% było innego zdania). Najczęściej wskazywano tu osoby niepełnosprawne, ubogie, starsze i samotne. To o tyle ważne, że cechy te mogą współwystępować, powodując pogłębienie ryzyka marginalizacji. Badani ocenili, że LGD i realizowana przez Grupę Strategia w wystarczającym stopniu uwzględnia problemy tych osób. Jednocześnie podkreślano, że – mimo wszystko – działania podejmowane przez LGD mogą być niewystarczające dla zmiany sytuacji osób z grup defaworyzowanych, o ile nie zostaną wprowadzone rozwiązania systemowe.

Tabela 22. Grupy defaworyzowane z perspektywy mieszkańców

Grupy mieszkańców w szczególności narażone na wykluczenie społeczne (mogą mieć poczucie, że jakość ich życia jest niższa niż innych mieszkańców):	Grupy narażone na wykluczenie społeczne	Czy działania LGD uwzględniają w wystarczającym stopniu sprawy i problemy osób mieszkających w gminie		
		tak	nie wiem	Nie
dzieci i młodzieży	22,4	63,8	27,6	8,6
osoby niepełnosprawne	49,1	64,7	17,2	18,1
osoby starsze/seniorzy	41,4	66,4	22,4	11,2
osoby samotne	30,2	82,8	6,9	10,3
rodziny z dziećmi	6,0	74,1	18,1	7,8
osoby ubogie	37,1	78,5	12,9	8,6
kobiety	11,2	86,2	7,8	6,0
przedsiębiorcy	-	71,5	16,4	12,1
rolnicy	-	83,6	9,5	6,9
inne grupy	3,4	-	-	-
nie ma takich grup	5,2	-	-	-

Zauważmy, że w większości gmin tworzących LGD obserwujemy wiele pozytywnych zjawisk. Są to w szczególności: zmniejszenie liczby osób zależnych od pomocy społecznej (wszystkie gminy), spadek bezrobocia (wszystkie gminy) oraz zwiększenie liczby osób pracujących (wyjątkami są tu gminy: Resko, Węgorzyno, Łobez i Radowo Małe).

Istotne jest w szczególności współwystępowanie tych trzech zjawisk, oznacza ono bowiem, że zmniejszenie liczby osób bezrobotnych nie miało miejsca (wyłącznie) z powodu wyjścia z rejestrów bezrobocia po to, żeby zacząć korzystać z innych niezarobkowych źródeł utrzymania. Tej ostatniej tendencji można upatrywać jedynie w gwałtownie kurczącej się grupie osób długotrwale bezrobotnych.

Spadek bezrobocia w kilku gminach skorelowany jest ze spadkiem liczby pracujących ogółem co należy tłumaczyć depopulacją i starzeniem się społeczeństwa.

W statystykach pozytywnie wyróżnia się gmina Resko, w której dynamika pozytywnych zmian we wszystkich badanych obszarach jest największa.

Należy również zauważyć, że choć spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej jest znaczący we wszystkich gminach, na szczególną uwagę zasługuje gmina Łobez, gdzie w 2015 roku osób objętych taką pomocą było 1373, a w roku 2020 już tylko 560, co oznacza wzrost skuteczności działań gminy na tym polu o 60% w badanym okresie.

Wśród tych ogólnie pozytywnych trendów zmian należy zwrócić uwagę na dwa fakty. Po pierwsze, znacząco zmniejszył się poziom bezrobocia wśród dwóch najbardziej narażonych na wykluczenie grup: kobiet i osób do 30 roku życia (GUS w swoich statystykach gromadzi dane z uwzględnieniem takiej granicy wieku, a nie – jak robi to LGD – 35 roku życia), po drugie, osoby powyżej 50 roku życia coraz lepiej odnajdują się na rynku pracy.

Młode kobiety, które wypadają z rynku pracy na dłużej z powodu macierzyństwa i opieki nad dziećmi w badanym obszarze LGD mają prawdopodobnie dobrą bazę usług opiekuńczych i szereg udogodnień w miejscach pracy, np. uelastycznienie czasu pracy, wprowadzanie zatrudnienia w niepełnym wymiarze umożliwiającym łączenie pracy zawodowej z opieką nad dziećmi lub innymi osobami zależnymi.

Spadek bezrobocia wśród osób młodych dobrze rokuje dla rozwoju gmin i potwierdza ich atrakcyjność jako miejsca pracy i zamieszkania.

Tabela 23. Sytuacja społeczna na obszarze LGD

	gmina									
	Dobra		Łobez		Radowo Małe		Resko		Węgorzyno	
	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020	2015	2020
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej ogółem	597	378	1373	560	708	246	993	558	911	573
Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej na 10 tys. Ludności	1339	870	963	406	1926	690	1215	703	1275	835
Pracujący ogółem	347	326	2249	2077	300	287	1496	1580	855	837
Pracujący na 1000 mieszkańców ogółem	78	75	157	150	81	80	184	200	120	122
Bezrobocie – ogółem	296	212	850	625	271	199	738	535	490	315
Bezrobocie – kobiety	167	127	454	331	155	123	380	249	295	199
Bezrobocie – mężczyźni	129	85	396	294	116	76	358	286	195	116
Bezrobocie - do 25 roku życia	52	24	125	84	45	32	103	82	75	42
Bezrobocie - do 30 roku życia	90	59	256	175	83	54	203	156	151	76
Bezrobocie - powyżej 50 roku życia	89	60	230	150	71	62	213	137	144	97
Bezrobocie - długotrwale bezrobotni	297	332	456	339	157	140	481	342	315	203

4.6. Innowacyjność

Pytania badawcze:

11. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
12. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?

Według zapisów LSR innowacyjność operacji rozumiana była jako „poszukiwanie przez społeczność lokalną nowatorskich rozwiązań, pomysłów dotyczących rozwoju obszarów wiejskich, także poprzez twórcze wykorzystanie istniejącego potencjału obszaru. Popularne rozumienie innowacyjności odnosi się do wprowadzenia czegoś zupełnie nowego lub udoskonalenia, choć częściej kojarzone jest z pełnym nowatorstwem. Innowacyjne jest jednak zarówno ulepszenie maszyn lub poprawa organizacji, jak i wytwarzanie zupełnie nowych rzeczy, zjawisk bądź wartości.” Zgodnie z *Poradnikiem dla oceniających projekty innowacyjne i projekty współpracy ponadnarodowej* wyróżniono cztery rodzaje innowacyjnych przedsięwzięć.

Innowacja procesowa, czyli opracowanie i wdrożenie nowych bądź znacząco ulepszonych technologii, metod produkcji lub dostaw; mogą to być istotne zmiany w technologii, sprzęcie i oprogramowaniu używanym w procesach wytwórczych towarów albo nowe lub znacznie ulepszone metody tworzenia i świadczenia usług.

Innowacja produktowa, czyli opracowanie, wdrożenie do produkcji i wprowadzenie na rynek nowego produktu (towaru) lub usługi; także – znaczące ulepszenie oferowanych wcześniej towarów lub usług w odniesieniu do ich charakterystyki lub przeznaczenia, wprowadzenie na rynek nowego przeznaczenia starego produktu (np. sms) lub nowego sposobu świadczenia usług (np. przez Internet).

Innowacja organizacyjna, czyli zastosowanie nowych rozwiązań organizacyjnych np. nowa metoda organizacji działalności biznesowej przedsiębiorstwa (np. wdrożenie metod rozwoju osobistego pracowników, wdrożenie systemu zarządzania dostawami), nowa organizacja miejsc pracy (np. wdrożenie nowego rozdziału obowiązków i podejmowania decyzji), nowa koncepcja strukturyzacji działalności, takich jak integracja różnych rodzajów działalności, nowa organizacja relacji zewnętrznych (np. wdrożenie nowego sposobu organizacji z innymi przedsiębiorstwami i instytucjami publicznymi).

Innowacja marketingowa, czyli zastosowanie nowych technik marketingowych, nowej metody marketingowej obejmującej znaczące zmiany w wyglądzie produktu, opakowaniu, pozycjonowaniu, promocji, polityce cenowej, modelu biznesowym.

W kryterium innowacyjności, ocenia się innowacyjność operacji w skali lokalnej. Za operacje innowacyjne uznano operacje nowatorskie w odniesieniu do obszaru LGD, a zatem zastosowanie rozwiązań znanych i stosowanych na innych obszarach, jednak mających charakter innowacji na terenie LGD (np. nowatorski sposób wykorzystania zasobów lokalnych, rozwój nowych rodzajów produkcji i usług, zaspokojenie potrzeb, które były pomijane w dotychczasowych działaniach, modernizację tradycyjnych form technologii, nowy sposób angażowania społeczności lokalnej w rozwój, zastosowanie nowych technik marketingowych).

Ze sprawozdań z postępu rzeczowego za 2020 i 2021 można wnioskować o skuteczności przyjętej strategii premiowania innowacyjności. W badanym okresie zrealizowano aż 39 operacji ukierunkowanych na innowacje (tylko w ostatnim roku było ich 30 – co wskazuje, że rośnie potencjał innowacyjności wśród wnioskodawców). W opinii badanych dominowały innowacje produktowe i marketingowe, ale pojawiały się także innowacje procesowe.

4.7. Projekty współpracy

Pytania badawcze:

13. Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?
14. Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?

Projekt współpracy to projekt, który zakłada wspólną realizację działań przez partnerów z różnych regionów (projekt międzyregionalny) lub krajów (projekt międzynarodowy).

Projekty współpracy podejmowane przez lokalne grupy działania przyczyniają się do osiągnięcia celów zawartych w lokalnych strategiach rozwoju, wykorzystując wiedzę i doświadczenia partnerskich lokalnych grup działania. Projekty te mogą zatem korzystać z już gotowych i stosowanych w innych miejscach rozwiązań oraz przewidywać ich adaptowanie, bądź też wypracowywać nowe rozwiązania przy udziale partnerów z innych regionów, w tym wspólne rozwiązania problemów, z którymi borykają się wszystkie uczestniczące w projekcie podmioty.

Tabela 24. Zrealizowane projekty współpracy

Projekt współpracy	Cele	Efekty	Budżet	Partnerzy
„Strefy Aktywności Społecznej” (K)	stworzenie warunków do integracji i aktywizacji mieszkańców poprzez zorganizowanie imprez animacyjnych przeprowadzonych przez przeszkolonych animatorów na obszarze gmin lokalnych grup działania województwa zachodniopomorskiego	strefy aktywności społecznej wyposażone zostały w Szafy Bookcrossing wraz z materiałami promocyjno – informacyjnymi	642 600,00	Stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania „Siła w Grupie”; Centrum Inicjatyw Wiejskich; Lokalna Grupa Działania „Powiatu Świdwińskiego”; Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo w Rozwoju”; Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Pojezierze Razem; Lokalna Grupa Działania „Gryflandia”; Stowarzyszenie Środkowopomorska Grupa Działania

„Małe Inwestycje Lokalnej Aktywności” (MILA)	utworzenie małych inwestycji lokalnej aktywności w celu stworzenia warunków do integracji i aktywizacji mieszkańców na obszarze gmin lokalnych grup działania województwa zachodniopomorskiego	cztery inwestycje, które tematycznie będą nawiązywały do herbu, legendy lub historii miejsca, w którym zostaną usytuowane. Wszystkie cztery obiekty będą połączone ze sobą questem, dzięki czemu stworzony zostanie "wirtualny szlak turystyczny" łączący cztery gminy Powiatu Łobeskiego	231 000,00zł	Lider projektu LGD Pojezierze Razem. Lokalna Grupa Działania Centrum Inicjatyw Wiejskich. Lokalną Grupą Działania Pojezierze Razem, Lokalną Grupą Działania - "Powiatu Świdwińskiego" Lokalną Grupą Działania "Gryflandia"
Polsko-Szwedzkie Dni Przedsiębiorczości (2022)	Promocja przedsiębiorczości, wymiana dobrych praktykami w zakresie prowadzenia, rozwoju i marketingu przedsiębiorstw, transgraniczna współpraca polsko-szwedzką.	Udział w Barzkowickich Targów Rolnych AGROPOMERANIA 2019. 3-dniowego wyjazd studyjny (ok. 30 osób) szkoleniem dla przedsiębiorców, podczas którego uczestnicy będą uczyć się przepisów i zasad w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej.	180.793,87 zł	Lokalna Grupa Działania „Powiatu Świdwińskiego” (koordynator projektu), Centrum Inicjatyw Wiejskich, Stowarzyszenie Lokalnej Grupy Działania „Siła w Grupie”, Lokalna Grupa Działania „Partnerstwo w Rozwoju”, Lokalna Grupa Działania „Gryflandia” Stowarzyszenie Dolnoodrzańska Inicjatywa Rozwoju Obszarów Wiejskich Lokalna Grupa Działania ze Szwecji Sydost Leader ideell trening.

Projekty współpracy oceniane są przez badanych bardzo pozytywnie – sprzyjają one współdziałaniu, lepszej koordynacji wdrażanych pomysłów i przyczyniają się do podnoszenia komplementarności działań.

4.8. Ocena funkcjonowania LGD

Pytania badawcze:

15. Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?
16. Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych, informacyjno-promocyjnych, doradczych)?
17. Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała LSR?

Stowarzyszenie podejmowało kilka rodzajów działań kierowanych bezpośrednio do mieszkańców i interesariuszy. Poza bardzo licznymi spotkaniami z mieszkańcami, było to także doradztwo indywidualne (łącznie z takiego doradztwa skorzystało 350 osób. Najważniejszym miernikiem skuteczności działań informacyjno-promocyjnych jest jednak liczba odwiedzin strony internetowej stworzonej przez LGD (524428 odwiedzin).

Przyjęta strategia komunikacji oraz odpowiadające im narzędzia (kanały, ich dobór do grupy odbiorców) oceniane są przez badanych jako bardzo skuteczne. Podkreślano w szczególności, że zaletą działań informacyjno-promocyjnych podejmowanych przez LGD jest wysoki poziom komunikatywności (informacje przekazywane są zrozumiałym językiem) oraz perswazyjności (skutecznie zachęcają do aplikowania). Zwracano przy tym uwagę, że warto podejmować dalsze próby skutecznego docierania do osób, które nie są szczególnie aktywne lub są wykluczone komunikacyjnie (np. przez zwiększanie świadomości, jak wiele zmian zachodzących i doświadczanych nieświadomie przez mieszkańców to efekt realizacji LSR). Takie sygnały – konieczność dalszego promowania działań LGD – docierają także do stowarzyszenia, w którym toczy się dyskusja, jakie działania promocyjne można podejmować w przyszłości.

Tabela 25. Realizacja celów informacyjno-promocyjnych

L.p.	Sposób realizacji celów informacyjno-promocyjnych	Liczba działań (wskaźniki produktu) 2020	Liczba działań (wskaźniki produktu) 2021
1	Spotkania z mieszkańcami	91	92
2	Doradztwo indywidualne	317	350
3	Liczba odwiedzin strony internetowej	370814	524428

O trafności i skuteczności tych działań świadczą wypowiedzi beneficjentów. Najskuteczniejszym źródłem informacji o możliwościach udziału w Programie była strona internetowa (61,5%) oraz informacja, która dotarła do nich bezpośrednio z LGD (23,1%). Warto podkreślić ogromną własną pracę Grupy (to najwyższy procent we wszystkich omówionych do tej pory raportach). Ogólnie dostępne informacje: plakaty, zebrania, ulotki, lokalne media i lokalni liderzy były źródłem wiedzy dla 7,7% beneficjentów.

Tabela 26. Źródło wiedzy o LGD (beneficjenci)

Skąd dowiedział(a) się P. o możliwości aplikowania o środki z Lokalnej Grupy Działania?	procent
informacje ogólnie dostępne (ulotki, plakaty, zebrania, lokalne media)	7,7

dotarła do mnie informacja bezpośrednio z LGD (powiadomienie sms, fb, itp.)	23,1
od liderów lokalnych	7,7
inne (strona internetowa)	61,5

Część beneficjentów odmówiła oceny uzyskiwanych w ten sposób informacji. Ci, którzy chcieli podzielić się swoją opinią ocenili, że były one atrakcyjne, to jest zachęcające do aplikowania o środki (76,9%), dostosowane do potrzeb odbiorcy (61,5%) i wyczerpujące (53,8%).

Tabela 27. Ocena jakości uzyskanych informacji (beneficjenci)

Czy uzyskane informacje były:	tak	nie	brak danych
wyczerpujące (zawierały wszystkie niezbędne informacje)	53,8	15,4	30,8
dostosowane do potrzeb odbiorcy	61,5	7,7	30,8
atrakcyjne – zachęcające do aplikowania	76,9	7,7	15,4

O skuteczności działań informacyjnych świadczy także fakt, że mieszkańców cechuje bardzo wysoka świadomość działań podejmowanych dzięki obecności środków UE na obszarze LSR, deklaruje ją aż 83,6% badanych. Ponad 70% mieszkańców mogło skorzystać z infrastruktury, która powstała dzięki tym środkom i przedsięwzięciom realizowanym w ramach LSR, a co trzeci mieszkaniec uczestniczyło w wydarzeniach finansowanych ze środków unijnych. Wśród beneficjentów procent tych wskazań jest jeszcze wyższy, co należy uznać za niewątpliwy sukces potwierdzający skuteczność LGD

Tabela 28. Świadomość projektów unijnych na obszarze LGD

Postawy badanych	Mieszkańcy		Beneficjenci	
	tak	nie	tak	nie
Czy wiadomo Pani/Panu o tym, żeby w ostatnich 6 latach w gminie realizowano projekty ze środków unijnych?	83,6	16,4	100	0
Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z projektów takich jak szkolenia, festyny finansowanych ze środków unijnych	37,1	62,9	76,9	23,1
Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z infrastruktury lub obiektów finansowanych ze środków unijnych	74,1	25,9	92,3	7,7

Należy uznać, że obecne działania służące realizacji LSR są skuteczne i efektywne również ze względu na fakt, że cieszą się one uznaniem społecznym. Zdecydowana większość (61,5%), mieszkańców, którzy mieli zdanie w tej sprawie uważa, że należy utrzymać obecne założenia LSR w przyszłości. Niespełna 8 % badanych oczekiwałoby wprowadzenia do LSR istotnych zmian. Należy to wiązać ze skutecznością działań LGD i realizacją większości wyznaczonych celów, lub potrzebą zmiany trudnych do osiągnięcia wskaźników.

Wykres 2. Potrzeba dalszego wdrażania rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez LGD

Niestety badani niechętnie udzielali odpowiedzi na pytanie o to, jakiego rodzaju zmiany byłyby pożądane. Możemy wnioskować o nic na podstawie listy spraw i problemów, które zdaniem badanych wymagają rozwiązania w kolejnej perspektywie. Wśród tych zmian znalazły się takie kwestie jak dalsza aktywizacja i integracja społeczności, objęcie wsparciem osób starszych, samotnych, zależnych, rozwój lokalnej infrastruktury. Badani podkreślali w większości, że obecne kierunki działania (zwłaszcza wspieranie przedsiębiorczości i tworzenia miejsc prac) powinny być kontynuowane, a zmiany odnoszące się do nich, dotyczyły jedynie intensyfikacji działań (przeznaczenia większych środków na te działania).

4.9. Ocena procesu wdrażania

Pytania badawcze

18. Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?
19. Czy procedury naboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?
20. Czy kryteria pozwoliły na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?
21. Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?

Realizacja finansowa i rzeczowa odbywała się zgodnie z planem. Ze sprawozdania LGD wynika, że działania we wszystkich obszarach podejmowane były regularnie. Ogłoszono łącznie 23 nabory wniosków.

Z badania beneficjentów wynika, że czuli się oni odpowiednio poinformowani o planowanych działaniach LGD, a jakość uzyskanych informacji były bardzo wysoka i umożliwiła przygotowanie wysokiej jakości wniosków o dofinansowanie. Wśród beneficjentów pojedyncze osoby nie zgadzały się z dominującymi ocenami, że procedury naboru były przejrzyste i przyjazne – ci, którzy się nie zgadzali z tymi opiniami to wnioskodawcy, którzy nie uzyskali dofinansowania.

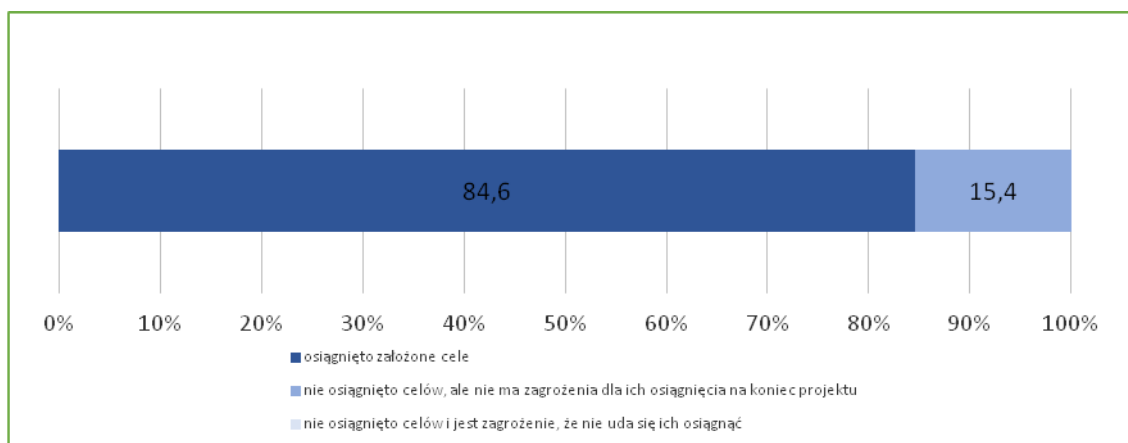
Na podstawie wywiadów jakościowych można domniemywać, że te pojedyncze negatywne oceny związane były raczej z długością procesu oceny i koniecznością wprowadzania korekt do aplikacji, ale nie po stronie LGD, tylko po stronie Instytucji Zarządzającej.

Tabela 29. Przejrzystość i przyjazność procedur LGD (beneficjenci)

Czy w Pani/Pana ocenie:	tak	nie
rodzaj podjętych działań informacyjno-promocyjnych miał znaczenie dla decyzji o aplikowaniu?	92,3	7,7
jakość uzyskanych z LGD informacji miała znaczenie dla jakości przygotowanej aplikacji?	92,3	7,7
procedury naboru były przejrzyste?	78,0	22,0
procedury naboru były przyjazne dla beneficjentów	92,3	7,7

Pewnym potwierdzeniem tego, że procedury były przejrzyste, a rodzaj pozyskiwanych przez potencjalnych beneficjentów był wystarczający jest fakt, że wszystkim badanym udało się osiągnąć założone wskaźniki lub na etapie realizacji badania, nie było przesłanek do oceny, że ich osiągnięcie może być zagrożone. To sygnał, że informacje, jakie otrzymywali wnioskodawcy były właściwe, przejrzyste i zrozumiałe na tyle, że mogli dobrze przygotować swoje przedsięwzięcia.

Wykres 3. Stopień osiągnięcia założonych celów (beneficjenci)

Jednocześnie, należy zwrócić uwagę, że po stronie trudności jakie pojawiły się osiągnięciu założonych celów beneficjenci wskazują zarówno na te, które leżały one po stronie zewnętrznej – źle wyznaczone cele, niewłaściwe rozwiązania organizacyjne, brak przygotowania do realizacji. Należy jednak podkreślić, że znikomy procent beneficjentów, niespełna 8% sygnalizował te trudności. **Żaden z beneficjentów nie ocenił, że wsparcie, które otrzymał ze strony LDG było niedostateczne** choć 15,4% beneficjentów wskazało na niedostateczne wsparcie innych instytucji jako źródło trudności w osiągnięciu założonych celów.

Tabela 30. Źródła trudności w osiągnięciu celów (beneficjenci)

Jeśli istnieje zagrożenie, że nie wszystkie cele zostaną osiągnięte, jakie mogą być tego powody (proszę zaznaczyć wszystkie prawdziwe odpowiedzi)?	Procent*
diagnoza potrzeb społeczności nie była (w pełni) trafna – źle wyznaczono cele	7,7
cele przestały być aktualne ze względu na zmiany warunków zewnętrznych	0,0
przyjęto niewłaściwe rozwiązania organizacyjne	7,7
nie byliśmy przygotowani kadrowo do realizacji	7,7
brakowało wsparcia ze strony LGD	0,0
brakowało wsparcia ze strony innych instytucji	15,4

*dane nie sumują się do 100%, można było wskazać więcej niż 1 odpowiedź

Beneficjenci podkreślają, że **sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD w największym stopniu przyczyniły się do sukcesu ich przedsięwzięć - aż 92,3%**. Ponad 70% badanych ocenia, że trafność wskaźników oraz ilość i poziom skomplikowania dokumentów są istotne dla osiągnięcia wskaźników.

Tabela 31. Czynniki wpływające na osiągnięcie wskaźników

Co ułatwia, a co utrudnia osiągnięcie założonych wskaźników?	ułatwia	utrudnia	bez znaczenia
sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD	92,3	0,0	7,7
trafność wskaźników	76,9	15,4	7,7
wymogi programowe (ilość i poziom skomplikowania dokumentów)	76,9	23,1	0,0

4.10. Wartość dodana podejścia LEADER

Pytania badawcze

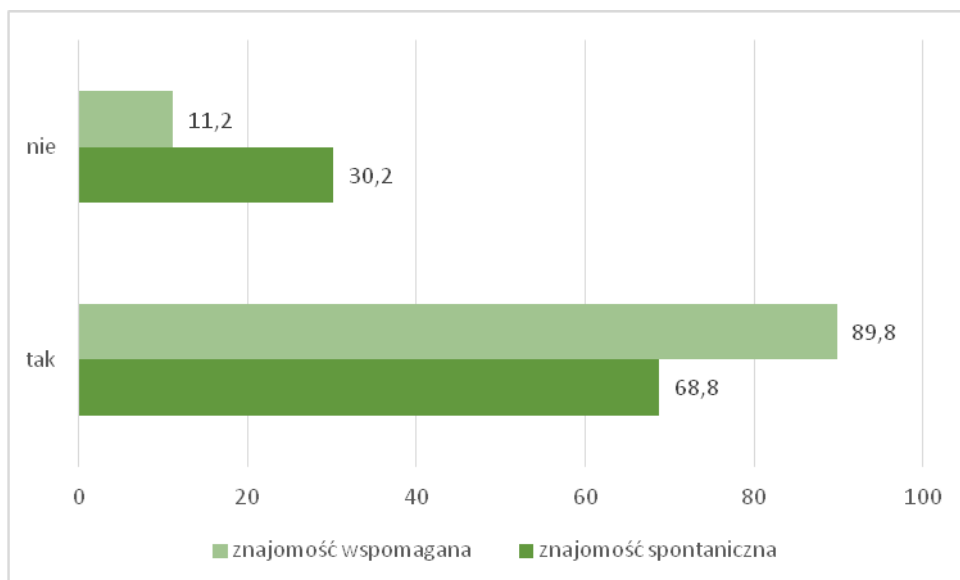
22. Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie powiązań między nimi i sieciowanie?
23. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?
24. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
25. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określanego w LSR?

Jednym z założeń programu LEADER jest budowanie więzi pomiędzy różnymi aktorami lokalnej przestrzeni społecznej. Ważną rolę ma tu do spełnienia Lokalna Grupa Działania, która służyć może jako inicjator, ale także platforma do współpracy różnych podmiotów. Rolę tę wypełnia na kilka sposobów, po pierwsze sama konstrukcja Rady LGD sprzyja współpracy międzysektorowej, po drugie inicjuje działania, które mogą realizować wspólnie osoby reprezentujące różne społeczne grupy, wreszcie, po trzecie, może dzięki spotkaniom ze społecznością lokalną tworzyć przestrzeń do wchodzenia ze sobą w interakcje i podejmowania wspólnych działań.

Z tej perspektywy, ważne jest to, jak LGD jest postrzegany zarówno przez mieszkańców (a wśród nich tych, którzy nie korzystali z finansowania), jak i przez członków stowarzyszenia LGD oraz osób podejmujących w imieniu LGD decyzji o kierunkach działań (Rada, Zarząd).

Rozpoznawalność LGD jest bardzo wysoka. Gorzej tylko badani radzą sobie z podaniem poprawnej nazwy stowarzyszenia. Jeśli ułatwić pytanie o LGD podając pełną nazwę – aż 89,8% badanych mieszkańców zna stowarzyszenie (w tym ponad połowa miała z nim bezpośredni kontakt).

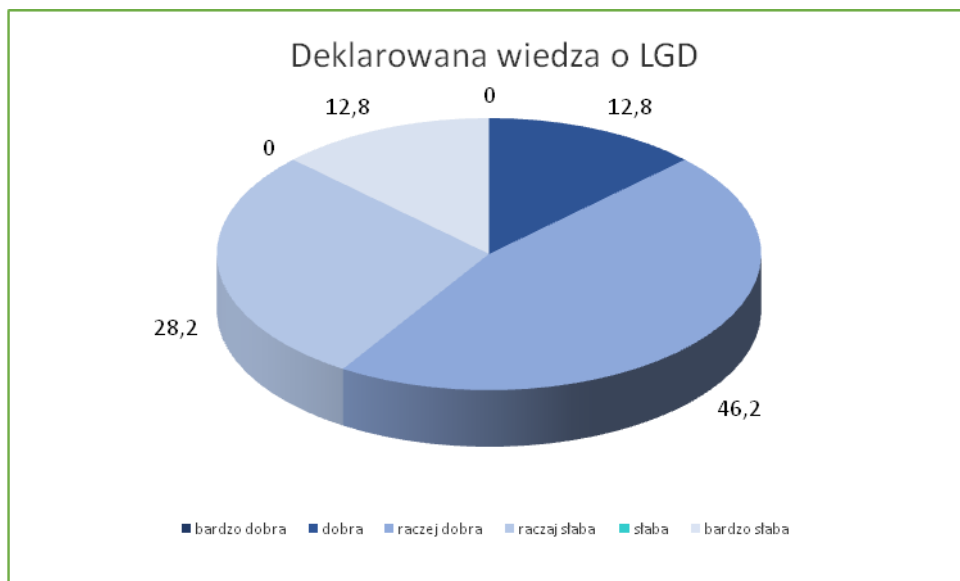
Wykres 4. Znajomość LGD wśród mieszkańców

O dobrej rozpoznawalności Grupy świadczy także poziom wiedzy o niej – aż 87,2% mieszkańców ocenia ją jako dobrą, a jedynie 12,8% badanych oceniło, że ich znajomość Grupy jest

niewystarczająca. To grupa, która w pytaniu, w którym pytano wprost o znajomość LGD przez podanie jej nazwy, nie wiedziały czym ona jest.

Wykres 5. Ocena znajomości działań Lokalnej Grupy Działania

Mieszkańcy najczęściej dowiadują się o LGD od innych mieszkańców (10,3%), podczas spotkań i imprez lokalnych (6,9%) lub z lokalnych mediów i lokalnej prasy. W mniejszym stopniu jako źródło wiedzy o Grupie skuteczne są działania animacyjne LGD, plakaty i ulotki oraz samorząd gminy.

Nikt nie wskazał na samorząd powiatu i punktów informacji europejskiej jako miejsc, w których można dowiedzieć się o Grupie.

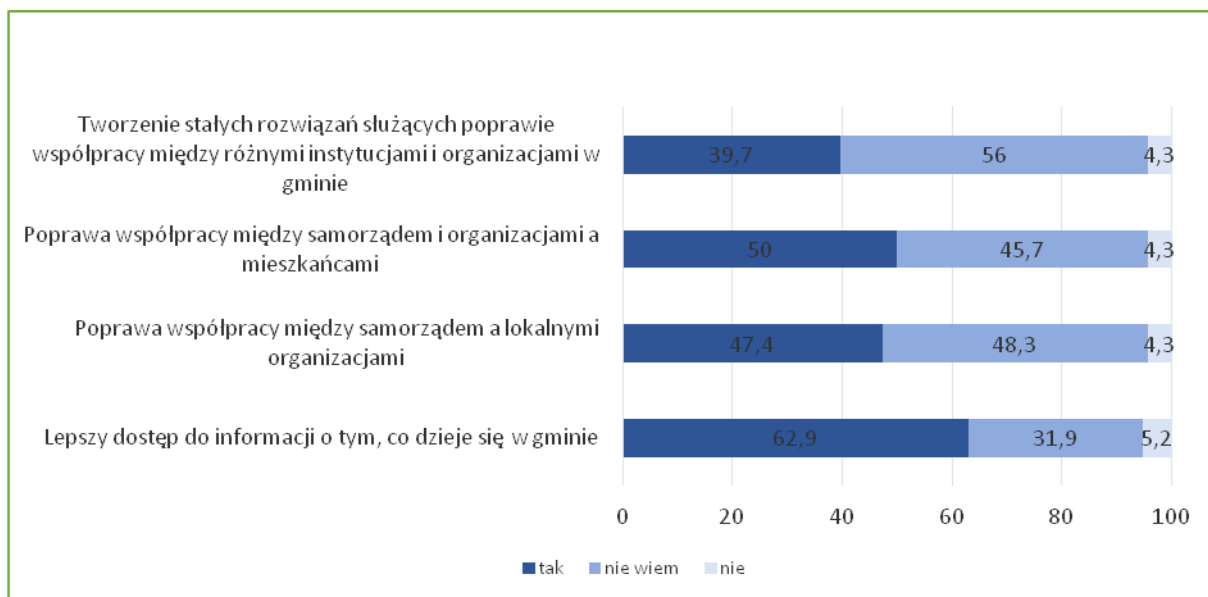
Tabela 32. Źródła wiedzy o LGD - mieszkańcy

Skąd dowiedział(a) się Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania?	Procent*
ulotki, plakaty	2,6
informacje medialne/lokalna prasa	6,0
imprezy i spotkania lokalne	6,9
działania animacyjne LGD	3,4
od innych mieszkańców	10,3
samorząd gminy	1,7
samorząd powiatu lub regionu	0
punkty informacji europejskiej	0
interesuję się tym, co się dzieje, sam znalazłem/am informację o LGD	0
inne, jakie?	1,7

Mieszkańcy, którzy mają jakieś wyobrażenie o LGD (tzn. zadeklarowali, że w ogóle spotkali się z tą nazwą), widzą w stowarzyszeniu przede wszystkim platformę informacyjną – miejsce, w którym najlepiej wiadomo o tym, co dzieje się w gminie (62,9%), ale także instytucję, która służy poprawie współpracy samorządu z mieszkańcami (50%) i organizacjami lokalnymi (47,4%). Ważną funkcją Lokalnej Grupy Działania – według 39,7% badanych – jest to, że służy ona tworzeniu stałych

rozwiązań, których celem jest poprawa współpracy między różnymi podmiotami w gminie. To bardzo ważne, oznacza bowiem, że można liczyć na to, że współpraca, do której dochodzi dzięki LGD lub z udziałem Grupy, jest bardziej trwała niż czas realizacji konkretnych przedsięwzięć.

Wykres 6. Funkcje LGD w opinii mieszkańców

Badani oceniali, że podejmowane działania są adekwatne do rozpoznanych w Strategii mocnych stron i potencjałów obszaru. Ich istotną zaletą ma być także komplementarność i spójność geograficzna. To znaczy z jednej strony projekty i inwestycje dopełniają się wpływając na podnoszenie jakości życia i jakości oferty dla potencjalnych odwiedzających obszar, a jednocześnie dzieje się to na całym obszarze LGD – żadna gmina nie są pomijana w realizacji projektów przyczyniających się do ich rozwoju i poprawy warunków życia.

Mieszkańcy pytani o to, jakie inne ważne sprawy i problemy lokalne powinny w szczególności być przedmiotem aktywności Lokalnej Grupy Działania wymieniają następujące kwestie:

- tworzenie nowych miejsc pracy
- informowanie młodych o potrzebach rynku w obszarze, regionie, a nawet kraju co może być dla nich inspiracją do podjęcia własnej działalności, własnego rozwoju
- pomoc dla osób narażonych na wykluczenie społeczne
- inwestycje infrastrukturalne, drogi, chodniki, kanalizacja, świetlice, nowe mieszkania komunalne
- likwidacja barier architektonicznych
- warsztaty zawodowe dla mieszkańców, by mogli się przebranżowić
- aktywizacja gospodarcza i społeczna mieszkańców
- stworzenie ciekawej oferty rekreacyjno-sportowej i kulturalnej dla mieszkańców
- integracja społeczna (w tym włączenie w życie społeczne dzieci i młodzieży oraz seniorów)
- zapobieganie odpływowi młodych ludzi z terenu gminy
- wspieranie inicjatyw kulturalnych
- rozwój agroturystyki i promocja regionu
- rozwój obszarów rybackich
- organizacja usług publicznych: komunikacja między miejscowościami, lepszy dostęp do podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej
- działania edukacyjne i oferta rekreacyjna dla dzieci i młodzieży.

Niemal połowa mieszkańców uznaje, że obecne kierunki rozwoju powinny być kontynuowane. Badani, którzy udzielali odpowiedzi są skoncentrowani przede wszystkim na poprawie warunków życia w gminie i rozwiązywanie palących problemów społecznych.

5.Odpowiedzi na pytania badawcze

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
1	Jaki jest stopień osiągnięcia celu głównego i przypisanych do niego wskaźników LSR?	4.1	Cel główny oraz przypisane mu wskaźniki osiągnięto w bardzo wysokim stopniu. Niemal wszystkie operacje wykonano zgodnie z założonym budżetem. Pozostałe operacje są na poziomie realizacji, który umożliwia wykorzystanie w pełni (także zwiększonego) budżetu przed rokiem 2023, szczególnie wobec faktu dalszego ogłaszania naborów (w tym na działania zaplanowane na okres przypadający po okresie, który objęto w ewaluacji) i niegasnącego zainteresowania wnioskodawców – czemu sprzyja aktywność informacyjno-promocyjna LGD.
2	Jaki jest wpływ LSR na kapitał społeczny, w tym w szczególności na aktywność społeczną, zaangażowanie w sprawy lokalne?	4.2	W okresie podlegającym ewaluacji zwiększyła się dynamika powstawania organizacji pozarządowych. Poziom aktywności i potencjał organizacji jest bardzo zróżnicowany, ale rośnie gotowość i możliwość tych organizacji do udziału w organizowanych konkursach. Zwiększa się też (deklarowany) udział mieszkańców w życiu społecznym gmin i rośnie ich poczucie sprawczości (przynajmniej w odniesieniu do własnej miejscowości). Przy tym co znacząca część badanych podkreśla, że podjęli aktywność pod wpływem działań LGD.
3	W jaki sposób należałoby wspierać rozwój kapitału społecznego w przyszłości?	4.2	Niezbędna jest dalsze wspieranie tych organizacji, których potencjał kadrowy, organizacyjny i finansowy jest niski. Podejmowane dotąd działania są skuteczne i wymagają kontynuacji.
4	W jakim stopniu realizacja LSR przyczyniła się do rozwoju przedsiębiorczości?	4.3	W ramach realizacji LSR do końca 2021 roku powstało 17 nowych firm a 4 skorzystało ze środków na rozwój firmy. Powstało ponad 22 miejsc pracy (liczba ta prawdopodobnie osiągnie wartość nie mniejszą niż 29), udało się także utrzymać ponad 58 miejsc pracy (docelowo – na podstawie zawartych umów – ponad 65) tylko do końca 2021 roku.
5	Czy i w jaki sposób wspieranie	4.3	Mimo rozwoju przedsiębiorczości (na co wskazują także statystyki publiczne) dalsze wspieranie przedsiębiorczości w kolejnych edycjach jest wskazane. Według mieszkańców

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
	przedsiębiorczości w ramach kolejnych edycji LSR jest wskazane?		szczególnie pożądane jest wspieranie małych, lokalnych firm, bazujących na lokalnych zasobach i w sposób, który nie przyczyni się do wzrostu antropopresji.
6	W jakim stopniu LSR przyczyniła się do budowania lokalnego potencjału w zakresie turystyki i dziedzictwa kulturowego?	4.4	W odbiorze społecznym znacząco wzrósł poziom atrakcyjności turystycznej obszaru LGD. W szczególności poprawie uległa infrastruktura, ale także oferta sportowa i rekreacyjna, polepszyła się też promocja regionu i jego zasobów naturalnych, kulturalnych i turystycznych. W ramach realizacji LSR powstały aż 62 obiekty sportowe, rekreacyjne i turystyczne, a kolejne 6 zostało przebudowanych.
7	W jakich kierunkach należy wspierać rozwój lokalnego potencjału turystycznego?	4.4	Mieszkańcy wskazują, że niezbędne jest: • przemyślane promowanie regionu i jego atrakcji, w tym przygotowanie map pokazujących atrakcje • poprawa, uzupełnienie infrastruktury • lepsze wykorzystanie linii brzegowej jezior i rzek • poszerzenie palety usług • wprowadzenie urozmaiconych propozycji aktywnego spędzania czasu: turystyka kajakowa, żeglarstwo
8	Czy w LSR właściwie zdefiniowano grupy defaworyzowane oraz czy realizowane w ramach LSR działania odpowiadały na potrzeby tych grup?	4.5	Tak.
9	Jaki był wpływ LSR na poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego?	4.5	Ogólnie pozytywne oceny sytuacji społeczno-gospodarczej wyrażane przez mieszkańców to efekt zmian, jakie zaszły w ostatnich 7 latach. Prawie 2/3 mieszkańców odczuwa poprawę sytuacji zarówno gospodarczej, jak i społecznej. Niemal we wszystkich gminach tworzących LGD obserwujemy wiele pozytywnych zjawisk: Są to w szczególności: zmniejszenie liczby osób zależnych od pomocy społecznej (wszystkie

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
			gminy), spadek bezrobocia (wszystkie gminy). Spadek liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej jest bardzo znaczący.
10	Jakie działania należy podejmować w skali lokalnej na rzecz ograniczania ubóstwa i wykluczenia społecznego?	4.5	Wskazana jest kontynuacja dotychczasowych działań – wzmocnienie sieci usług opiekuńczych (co wpłynie pozytywnie na aktywność zawodową kobiet) oraz dbanie o rozwój przedsiębiorczości mieszkańców.
11	W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?	4.6	Ze sprawozdań z postępu rzeczowego za 2020 i 2021 można wnioskować o dość dużej innowacyjności projektów.
12	Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?	4.6	Wg sprawozdań podjęto 39 działań ukierunkowanych na innowacje. Występowały przede wszystkim innowacje produktowe i usługowe, ale także procesowe
13	Jaka była skuteczność i efekty działania wdrażania projektów współpracy?	4.7	Skuteczność była bardzo wysoka, a efekty w pełni odpowiadały założeniom.
14	Jaką formę i zakres powinny przyjmować projekty współpracy w przyszłości?	4.7	Kontynuacja dotychczasowych rozwiązań
15	Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?	4.8	Tak, w pełni
16	Jaka jest skuteczność i efektywność działań biura LGD (animacyjnych,	4.8	Skuteczność i efektywność działań biura LGD jest bardzo wysoka, zwłaszcza jeśli chodzi o szkolenia dla potencjalnych beneficjentów.

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
	informacyjno-promocyjnych, doradczych)?		
17	Jakie zmiany należy wprowadzić w działaniach LGD, by skuteczniej realizowała LSR?	4.8	Działania prowadzone dotąd przez LGD były bardzo skuteczne. Kontynuacja działań oraz promocja dotychczasowych osiągnięć
18	Czy realizacja finansowa i rzeczowa LSR odbywała się zgodnie z planem?	4.9	Tak
19	Czy procedury naboru i realizacji projektów były wystarczająco przejrzyste i przyjazne dla beneficjentów?	4.9	Tak
20	Czy kryteria pozwalały na wybór najlepszych projektów (spójnych z celami LSR)?	4.9	Tak
21	Czy przyjęty system wskaźników pozwalał na zebranie wystarczających informacji o procesie realizacji LSR i jej rezultatach?	4.9	Tak
22	Czy działalność LGD wpływa na poprawę komunikacji pomiędzy różnymi aktorami, budowanie	4.10	Zdecydowanie tak.

Lp.	Pytanie badawcze	Miejsce w raporcie	Odpowiedź na pytanie
	powiązań między nimi i sieciowanie?		
23	Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany?	4.10	Tak, w pełni.
24	Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?	4.10	Tak, w pełni.
25	Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określanego w LSR?	4.10	Tak

6. Wnioski i rekomendacje

Wniosek	Rekomendacja
Dotychczasowy poziom realizacji wskazuje, że możliwe jest wykorzystanie w pełni budżetu przed rokiem 2024.	Kontynuacja działań podjętych w 2022 roku.
Zwiększyła się dynamika powstawania organizacji pozarządowych. Zwiększa się też udział mieszkańców w życiu społecznym gmin i rośnie ich poczucie sprawczości.	Dalsza aktywizacja lokalne społeczności oraz wspieranie organizacji pozarządowych w sięganiu po środki z PROW i innych źródeł w celu zwiększania ich potencjału organizacyjnego.
Przedsiębiorczość (mierzona liczbą istniejących przedsiębiorstw) się rozwija, ale nieznacznie słabnie dynamika powstawania nowych firm.	Dalsze wspieranie przedsiębiorczości w kolejnych edycjach jest wskazane. Według mieszkańców szczególnie pożądane jest wspieranie rozwoju takich branż jak: turystyka; agroturystyka, rolnictwo, w tym rolnictwo ekologiczne, przetwórstwo spożywcze.
Znacząco wzrósł poziom atrakcyjności turystycznej obszaru LGD. W szczególności poprawie uległa infrastruktura, ale także oferta sportowa i rekreacyjna, polepszyła się też promocja regionu i jego zasobów naturalnych, kulturalnych i turystycznych. W ramach realizacji LSR powstały aż 62 obiekty sportowe i rekreacyjne, a kolejne 6 zostało przebudowanych.	Kontynuacja działań, dalsze uzupełnianie braków infrastrukturalnych oraz rewitalizacja miejsc i przestrzeni zaniedbanych. Kontynuacja działań, z uwagą na dalszy rozwój infrastruktury turystycznej, ale także lepsze (pełne) wykorzystanie zasobów lokalnych – zarówno kulturowych, jak i przyrodniczych – także z pomocą przemyślanej i konsekwentnej promocji obszaru oraz ich łącznego wykorzystywania (powiązanie atrakcji i wydarzeń kulturalnych oraz szeroko rozumianego potencjału kulturowego – obejmującego także pszczelarstwo lub rolnictwo - z turystyką bazującą na potencjale przyrodniczym). Dalsze prace nad stworzeniem spójnej oferty turystycznej.
Sytuacja społeczno-gospodarcza obszaru poprawiła się, z wyjątkiem pojedynczych gmin. Stopniowe starzenie się społeczności.	Obserwowanie wpływu sytuacji gospodarczej i podejmowanie działań aktywizacyjnych w przypadku nasilenia problemu bezrobocia i zależności od pomocy społecznej. Wzmacnianie sieci usług opiekuńczych (dla osób starszych i dzieci do 3 lat).
Dotychczasowe działania LGD cechowała wysoka skuteczność.	Sposób działania LGD nie wymaga zmian.

Spis tabel i wykresów

Tabela 1. Logika wyznaczonych celów szczegółowych i przedsięwzięć LSR.....	7
Tabela 2. Postęp finansowy.....	8
Tabela 3. Wskaźniki rezultatu – postęp rzeczowy.....	9
Tabela 4. Wskaźniki produktu – postęp rzeczowy	11
Tabela 5. Rodzaje realizowanych działań w podziale na rodzaje beneficjentów – liczba projektów realizowanych przez poszczególnych beneficjentów.....	13
Tabela 6. Sytuacja społeczno-demograficzna na obszarze LGD.....	14
Tabela 7. Nowo zarejestrowane fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców	16
Tabela 8. Aktywność na rzecz lokalnej społeczności i wpływ LGD na aktywność społeczną	17
Tabela 9. Poczucie wpływu na lokalną społeczność.....	17
Tabela 10. Ocena współdziałania, jako narzędzia pomocy innym – potrzeba angażowania	17
Tabela 11. Ocena współdziałania, jako narzędzia zmiany w społeczności lokalnej – potrzeba angażowania.....	17
Tabela 12. Zmiany sytuacji gospodarczej obserwowane przez mieszkańców	19
Tabela 13. Potencjał gospodarczy – liczba podmiotów gospodarczych bezwzględna i na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.....	20
Tabela 14. Potencjał gospodarczy – liczba nowych podmiotów gospodarczych bezwzględna i w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	21
Tabela 15. Zmiany dot. potencjału turystycznego i kulturowego w opinii mieszkańców.....	22
Tabela 16. Zmiany zasobów turystycznych w podziale na gminy	22
Tabela 17. Udział LGD w zwiększaniu potencjału turystycznego obszaru	23
Tabela 18. Wskaźnik przychodów gmin	25
Tabela 19. Zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej obszaru od 2015 roku w opinii mieszkańców	26
Tabela 20. Zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwowane w ciągu ostatnich 5 lat w opinii mieszkańców	26
Tabela 21. Grupy defaworyzowane z perspektywy mieszkańców	27
Tabela 22. Sytuacja społeczna na obszarze LGD	28
Tabela 23. Zrealizowane projekty współpracy	30
Tabela 24. Realizacja celów informacyjno-promocyjnych	32
Tabela 25. Źródło wiedzy o LGD (beneficjenci)	32
Tabela 26. Ocena jakości uzyskanych informacji (beneficjenci).....	33
Tabela 27. Świadomość projektów unijnych na obszarze LGD	33
Tabela 28. Przejrzystość i przyjazność procedur LGD (beneficjenci).....	35
Tabela 29. Źródła trudności w osiągnięciu celów (beneficjenci).....	36

Tabela 30. Czynniki wpływające na osiągnięcie wskaźników.....	37
Tabela 31. Źródła wiedzy o LGD - mieszkańcy.....	39
Wykres 1. Ogólna ocena sytuacji społeczno-gospodarczej gminy w opinii mieszkańców	25
Wykres 2. Potrzeba dalszego wdrażania rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez LGD	34
Wykres 3. Stopień osiągnięcia założonych celów (beneficjenci).....	36
Wykres 4. Znajomość LGD wśród mieszkańców	38
Wykres 5. Ocena znajomości działań Lokalnej Grupy Działania.....	39
Wykres 6. Funkcje LGD w opinii mieszkańców.....	40

Załączniki. Narzędzia badawcze

Mieszkańcy obszarów LGD (CAWI/ CATI)

Szanowni Państwo,

zwracamy się z uprzejmą prośbą o wypełnienie ankiety dotyczącej zmian zachodzących w Państwa społeczności pod wpływem realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz działań realizowanych przez Lokalną Grupę Działania na terenie gminy/powiatu.

Państwa doświadczenia i opinie są bardzo ważne i mogą przyczynić się do faktycznych zmian ułatwiających wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju. Dlatego też prosimy o pełne i szczerze odpowiedzi – dzięki temu uzyskamy trafny obraz doświadczanych przez Państwa trudności oraz obraz Państwa potrzeb i oczekiwań.

Z poważaniem,

zespół badawczy Pracowni Badań SOMA

Rozwój gminy i powiatu

2. Proszę o ogólną ocenę sytuacji społeczno-gospodarczej gminy:

☐ bardzo dobra – gmina/powiat nie doświadcza znaczących problemów gospodarczych i społecznych	☐ dobra – pojawiają się problemy, ale możliwe jest ich rozwiązywanie	☐ raczej dobra – pojawiają się problemy, większość z nich może być rozwiązana
☐ raczej zła – pojawiają się problemy, tylko część z nich może być rozwiązana	☐ zła – występują problemy społeczne i gospodarcze, większość jest trudna do rozwiązania	☐ bardzo zła – występują problemy społeczne i gospodarcze, większość jest niemożliwa do rozwiązania

3. Jak sytuacja gminy zmieniła się w ostatnich latach (od 2014 roku)?

Sytuacja gospodarcza	☐ poprawiła się	☐ bez zmian	☐ pogorszyła się
Sytuacja społeczna	☐ poprawiła się	☐ bez zmian	☐ pogorszyła się

4. Jakie zmiany sytuacji gospodarczej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach?

liczba nowopowstałych przedsiębiorstw	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
ilość inwestycji gospodarczych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Ilość ofert pracy	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
atrakcyjność ofert pracy	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
infrastruktura techniczna komunalna (drogi, wodociągi, sieć energetyczna)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
rozwój infrastruktury turystycznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
warunki prowadzenia firm	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Możliwości zatrudnienia poza rolnictwem	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

Działań na rzecz osób bezrobotnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań i usprawnień na rzecz osób niepełnosprawnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań na rzecz osób młodych (do 35 rż)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Działań na rzecz osób po 50 rż	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

5. Jakie zmiany sytuacji społecznej w gminie obserwuje P. w ostatnich 5 latach?

poziom bezrobocia	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
liczba rodzin zależnych od pomocy społecznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
aktywność społeczna (udział w działaniach na rzecz społeczności)	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
odpływ ludzi młodych z gminu/powiatu	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do usług opiekuńczych dla dzieci	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

6. Czy gmina zmieniła się w ostatnich 5 latach ze względu na:

Poziom atrakcyjności turystycznej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Promocji dziedzictwa kulturalnego, zasobów naturalnych i turystyki	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Infrastruktury i oferty kulturalnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Infrastruktury i oferty sportowej i rekreacyjnej	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie
Tożsamości mieszkańców z regionem	☐ poprawa	☐ bez zmian	☐ pogorszenie

7. Jak wyobraża sobie Pan(i) dalsze kierunki rozwoju turystyki w gminie – jak powinna się zmieniać w najbliższych latach?

- a.
- b.
- c.

8. Czy są jakieś branże gospodarcze, których rozwój w szczególności powinien być wspierany, żeby gmina mogła się rozwijać? Jeśli tak, jakie?

- a.
- b.
- c.

Wpływ mieszkańców na sytuację gminy**9. Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie wsi/miejscowości?**

1. tak	2 nie wiem	3 nie

10. Czy ludzie tacy jak Pan(i) mają wpływ na życie gminy?

1. tak	2 nie wiem	3 nie

11. Które z poniższych twierdzeń jest Panu bliższe

1. tacy jak ja działając z innymi mogą pomóc potrzebującym	2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogą pomóc potrzebującym

12. Które z poniższych twierdzeń jest Panu bliższe

1. tacy jak ja działając z innymi mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina	2 tacy jak ja nawet działając z innymi nie mogą wpływać na to, jak zmienia się nasza gmina

13. Czy kiedykolwiek podejmował(a) P. działania na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw?

1. tak	2 Nie

14. Czy do któryś z tych działań został(a) Pan(i) zachęcona przez Lokalną Grupę Działania?

1. tak	2 Nie

15. Co mogłoby zachęcić Panią/Pana do tego, aby włączyła się Pani/włączył Pan w działania na rzecz innych mieszkańców gminy lub wspólnych spraw?

- a.
- b.
- c.

16. Czy wiadomo Pani/Panu o tym, żeby w ostatnich 6 latach w gminie realizowano projekty ze środków unijnych?

1. tak	2 nie

17. Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z projektów takich jak szkolenia, festyny finansowanych ze środków unijnych

1. tak	2 nie

18. Czy osobiście korzystał(a) Pan(i) z infrastruktury lub obiektów finansowanych ze środków unijnych

1. tak	2 nie

Lokalna Grupa Działania i Lokalna Strategia Rozwoju**19. Czy słyszał(a) Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania funkcjonującej w Pana/Pani gminie?**

1. tak, mam kontakt z LGD	2 tak, ale nie miałem/am kontaktu z LGD	3 nie (do pyt. 22)

20. Czy może Pani/Pan podać nazwę tej Lokalnej Grupy Działania?

Nazwa:

Jeśli nazwa nie jest poprawna:

Czy słyszał(a) Pani o[podać respondentowi nazwę LGD]

☐ tak	☐ nie

21. Skąd dowiedział(a) się Pan(i) o Lokalnej Grupie Działania?

☐ ulotki	☐ plakaty	☐ informacje medialne/lokalna prasa
☐ imprezy i spotkania lokalne	☐ działania animacyjne LGD	☐ od innych mieszkańców
☐ samorząd gminy	☐ samorząd powiatu lub regionu	☐ punkty informacji europejskiej
☐ interesuję się tym, co się dzieje, sam znalazłem/am informację o LGD		☐ inne, jakie?

22. Jak ocenia Pan(i) swoją znajomość działań Lokalnej Grupy Działania:

☐ bardzo dobra	☐ dobra	☐ raczej dobra
☐ raczej zła	☐ zła	☐ bardzo zła

23. Które z grup mieszkańców są w szczególności narażone na wykluczenie społeczne (mogą mieć poczucie, że jakość ich życia jest niższa niż innych mieszkańców):

1. dzieci i młodzież	2 osoby niepełnosprawne	3 seniorzy	4. osoby samotne
5. rodziny z dziećmi	6 osoby ubogie	7 kobiety	8 inne grupy, jakie?
9 nie ma takich grup (do pyt. 24)			

24. Lokalna Grupa Działania podejmuje działania, które kierowane są do różnych grup mieszkańców. Czy działania LGD uwzględniają w wystarczającym stopniu sprawy i problemy osób mieszkających w gminie:

dzieci i młodzieży	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób niepełnosprawnych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób starszych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób samotnych	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
rodzin z dziećmi	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
osób ubogich	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
kobiet	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
przedsiębiorców	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
rolników	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

25. Czy są jakieś ważne sprawy i problemy lokalne, które powinny w szczególności stać się przedmiotem działania Lokalnej Grupy Działania? Jeśli tak, jakie?

- a.
- b.
- c.

26. Czy w Pani/Pana opinii powstanie Lokalnej Grupy Działania sprzyja:

Lepszemu dostępowi do informacji o tym, co dzieje się w gminie	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

Poprawie współpracy między samorządem a lokalnymi organizacjami	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
Poprawie współpracy między samorządem i organizacjami a mieszkańcami	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie
Tworzeniu stałych rozwiązań służących poprawie współpracy między różnymi instytucjami i organizacjami w gminie	☐ tak	☐ nie wiem	☐ nie

Beneficjenci

27. Czy korzystał(a) Pan(i) ze środków z Lokalnej Grupy Działania?

1. tak	2. nie

28. Skąd dowiedział(a) się P. o możliwości aplikowania o środki z Lokalnej Grupy Działania?

1. informacje ogólnie dostępne (ulotki, plakaty, zebrania, lokalne media)	2. dotarła do mnie informacja bezpośrednio z LGD (powiadomienie sms, fb, itp.)	3 od liderów lokalnych	4 inne, jakie?

29. Czy uzyskane informacje były:

wyczerpujące (zawierały wszystkie niezbędne informacje)	1 1 tak	2 2 nie
dostosowane do potrzeb odbiorcy	1. 1 tak	2. 2 nie
atrakcyjne – zachęcające do aplikowania	1 tak	2 nie

30. Czy w Pani/Pana ocenie:

rodzaj podjętych działań informacyjno-promocyjnych miał znaczenie dla decyzji o aplikowaniu?	1 tak	2 nie
jakość uzyskanych z LGD informacji miała znaczenie dla jakości przygotowanej aplikacji?	1 tak	2 nie
procedury naboru były przejrzyste?	1 tak	2 nie
procedury naboru były przyjazne dla beneficjentów	1 tak	2 nie

31. Jaki jest stopień osiągnięcia założonych celów?

☐ osiągnięto założone cele (do pyt. 32)	☐ nie osiągnięto celów, ale nie ma zagrożenia dla ich osiągnięcia na koniec projektu	☐ nie osiągnięto celów i jest zagrożenie, że nie uda się ich osiągnąć

32. Jeśli istnieje zagrożenie, że nie wszystkie cele zostaną osiągnięte, jakie mogą być tego powody (proszę zaznaczyć wszystkie prawdziwe odpowiedzi)?

☐ diagnoza potrzeb społeczności nie była (w pełni) trafna – źle wyznaczono cele	☐ cele przestały być aktualne ze względu na zmiany warunków zewnętrznych	☐ przyjęto niewłaściwe rozwiązania organizacyjne
☐ nie byliśmy przygotowani kadrowo do realizacji	☐ brakowało wsparcia ze strony LGD	☐ brakowało wsparcia ze strony innych instytucji
☐ inne, jakie?		

33. Co ułatwia, a co utrudnia osiągnięcie założonych wskaźników?

Czynnik wpływający na osiągnięcie wskaźników	Czy ten czynnik ułatwia, utrudnia czy może nie ma znaczenia?
sprawność organizacyjna i wsparcie ze strony LGD	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
trafność wskaźników	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
wymogi programowe (ilość i poziom skomplikowania dokumentów)	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia
Inne, jakie?	☐ ułatwia ☐ utrudnia ☐ bez znaczenia

34. Czy w P. opinii w kolejnym okresie programowania należy utrzymać obecne rozwiązanie – rozwój lokalny kierowany przez społeczność wdrażany przez LGD?

1. tak, bez znaczących zmian	2. tak, ale po wprowadzeniu istotnych zmian (do pyt. 34)	3. nie (do pyt. 35)	4. nie wiem

35. Jeśli niezbędne są poważne zmiany, czego powinny dotyczyć?

1.
2.
3.

36. Jeśli nie, dlaczego?

1.
2.
3.

Informacje o respondencie

M1. Nazwa gminy:

M2. Nazwa powiatu:

M3. Płeć:

1. kobieta
2. mężczyzna

M4. Wiek

M5. Wykształcenie:

1. podstawowe/gimnazjalne
2. zasadnicze zawodowe
3. liceum ogólnokształcące/ zawodowe/ technikum
4. pomaturalne/ policealne
5. studia licencjackie bądź inżynierskie
6. studia magisterskie, magisterium plus (np. doktorat, dwa kierunki)

M6. Ile osób (wszystkich domowników) liczy P. gospodarstwo domowe?.....

M7. Czy obecnie jest P. zatrudniony/a?

1. tak *(przejdź do pyt. M9)* 2. nie

M8. Jeśli obecnie P. nie pracuje, czy pracował/a P. w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

1. tak 2. nie

M9. Jak ocenia P. sytuację materialną swojej rodziny?

1. wystarcza nam na wszystkie potrzeby i na oszczędności
2. wystarcza nam na wszystkie potrzeby
3. wystarcza nam tylko na potrzeby podstawowe
4. nie wystarcza nawet na podstawowe potrzeby

M10. Czy na tle innych rodzin w gminie sytuacja materialna P. rodziny jest:

1. lepsza 2. taka sama 3. gorsza

M11. Gdyby nic Pani/Pana nie ograniczało, gdzie chciał(a)by Pan(i) mieszkać:

1. tu, gdzie teraz 2. gdzieś indziej w województwie
3. gdzieś indziej w kraju 4. za granicą

M12. A Pani/Pana dzieci? Gdzie chciał(a)by Pan(i), żeby mieszkały w przyszłości:

1. tu, gdzie teraz 2. gdzieś indziej w województwie
3. gdzieś indziej w kraju 4. za granicą

Dziękujemy za udział w badaniu!

LGD (IDI)

Szanowni Państwo,

zwracamy się z uprzejmą prośbą o wypełnienie ankiety dotyczącej zmian zachodzących w Państwa społeczności pod wpływem realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju oraz działań realizowanych przez Lokalną Grupę Działania na terenie gminy/powiatu.

Państwa doświadczenia i opinie są bardzo ważne i mogą przyczynić się do faktycznych zmian ułatwiających wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju. Dlatego też prosimy o pełne i szczerze odpowiedzi – dzięki temu uzyskamy trafny obraz doświadczanych przez Państwa trudności oraz obraz Państwa potrzeb i oczekiwań.

Państwa wypowiedzi są w pełni anonimowe i zostaną przedstawione w zbiorczych zestawieniach lub formie uniemożliwiającej identyfikację rozmówcy.

Z poważaniem,

zespół badawczy Pracowni Badań SOMA

Informacje podstawowe

M1. Nazwa LGD (do uzupełnienia przez badacza):

.....

M2. Funkcja sprawowana przez respondenta (do uzupełnienia przez badacza)

M3. Siedziba LGD (do uzupełnienia przez badacza):

.....

M4. Rok utworzenia LGD:

M5. Respondent to reprezentant: mieszkańców przedsiębiorców NGO

M6. Zakres interwencji, jaki miał być realizowany w ramach uzyskanych środków (zaznaczyć wszystkie realizowane cele):

☐ przygotowanie lokalnej strategii rozwoju (wsparcie przygotowawcze)	☐ koszty bieżącej działalności	☐ rewitalizacja społeczno-gospodarcza
☐ wsparcie przedsiębiorstw	☐ wsparcie tworzenia inkubatora przedsiębiorczości	☐ działania na rzecz osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (aktywizacja)
☐ animacja społeczności lokalnej (wzmacnianie potencjału społeczności)	☐ rozwój gospodarki społecznej	☐ poprawa i rozwijanie infrastruktury
☐ usługi dla gospodarki i ludności wiejskiej	☐ inne, jakie?	

ii. Organizacja LGD

1. **Poza zespołem pracowników LGD (biurem) ważnym ciałem jest Rada LGD:**

- a. Jak częste są posiedzenia Rady? Czy częstotliwość ta zmieniła się ze względu na wdrażanie instrumentu RLKS? Jeśli tak, czy miało to jakiś wpływ na zdolność decyzyjną (frekwencja, kworum do podejmowania decyzji, itp.)
- b. O jakich sprawach, również tych wynikających z uregulowań wewnętrznych LGD, Rada obecnie decyduje (także poza oceną i wyborem projektów)? Jakie inne sprawy powinna opiniować lub o nich decydować?
- c. Czy obecni członkowie Rady brali udział w tworzeniu LSR?
- d. W jakim stopniu Rada może wpływać na kierunek i rodzaj podejmowanych działań?
 - i. W jakich sprawach instrument RLKS pozostawia swobodę decyzyjną LGD?

2. **Czy pod wpływem współpracy w ramach LGD poprawiła się komunikacja i zacieśniła się między aktorami wpływającymi na lokalny rozwój? Co się zmieniło?**

iii. Wdrażanie LSR

3. **Czy sposób działania partnerów w ramach LGD pozwalał na efektywną i skuteczną realizację LSR?**

4. **Czy cele LSR są nadal aktualne?**

- i. Jakie cele już udało się osiągnąć?
- ii. Czy są takie cele, których nie udało się dotąd osiągnąć – jakie? Dlaczego?
- iii. Jeśli nie wszystkie cele są aktualne - co spowodowało, że straciły aktualność?

5. **Na jakim etapie wdrażania LSR jest Państwa LGD? Co już udało się zrobić, a co jeszcze przed Państwem?**

- a. Czy, niezależnie od etapu, udało się Państwu osiągnąć przyjęte wskaźniki? Jeśli tak, co przyczyniło się do tego sukcesu? Dopytać o wpływ takich cech jak:
 - i. sprawność organizacyjna LGD;
 - ii. trafność wskaźników – proszę podać przykłady takich wskaźników, których trafność była niska.
- b. Czy są jakieś wskaźniki, których osiągnięcie może być zagrożone?
 - i. Jeżeli tak, proszę wskazać które?
 - ii. Co spowodowało trudność w ich osiągnięciu? Tu w szczególności dopytać o:
 1. trafność wskaźników (jeśli tak – proszę podać przykład wskaźnika, który jest nietrafny);
 2. trafność diagnozy, na której opierała się LSR
 3. sprawność organizacyjna LGD; kompetencje pracowników; tempo i organizacja pracy (w tym Rady LGD),
- c. Czy w ramach podjętych działań były takie, które pozwalają na zatrzymanie młodych ludzi w regionie?

6. **Czy postawione cele można było osiągnąć lepiej, szybciej, łatwiej, gdyby zastosowane były inne rozwiązania? Jakże musiałyby to być rozwiązania?**

- a. Jakie mechanizmy, powiązania, regulacje w szczególności przyspieszały wdrażanie LSR?
- b. A jakie mu przeszkadzały?
- c. Jakie wcześniejsze doświadczenia LGD wpływają na typ, zakres i łatwość wdrażania działań na rzecz rozwoju lokalnego?

7. **Co P. zdaniem utrudnia wdrażanie LGD? Proszę podać przykłady konkretnych problemów, których P. doświadczyliście:**

- a. Po stronie LGD
- b. W związku ze współpracą z JST?

8. **Jak – pod wpływem wdrażania RLKS – zmieniło się LGD i wyobrażenia Państwa o tym, czym ona jest?**

- a. Czy zwiększyła się identyfikacja mieszkańców z obszarem LGD?
 - i. Czy pod wpływem wdrażania RLKS zwiększyła się aktywność mieszkańców? Jeśli tak, jakie są formy tej aktywności? Jak oceniono wzrost/spadek/stagnację poziomu aktywności?
 - b. Jak wdrażanie LSR wpłynęło na komunikację między partnerami działań lokalnych?
 - c. Czy należy wesprzeć działania LGD kampanią informacyjno-promocyjną? Jeśli tak, do kogo powinna być ona kierowana? Jakie działania informacyjno-promocyjne byłyby tu najbardziej pożądane? Co dałoby ich uruchomienie?
- 9. Jakie zmiany należy wprowadzić, aby usprawnić wdrażanie LSR?**
- iv. **Rezultaty działań**
- 10. Jak –według P. wiedzy – realizacja LSR wpłynęła na kierunek i tempo zmian na obszarze LGD?**
- a. Czy w ramach podjętych działań były takie, które pozwalają na zatrzymanie młodych ludzi w regionie?
 - b. Czy przyjęte wskaźniki pozwalają na włączenie grup narażonych na wykluczenie społeczne? Dlaczego?
 - c. Jak zmienia się potencjał turystyczny obszaru LGD?
 - d. W jakim stopniu projekty realizowane w ramach LSR były innowacyjne?
 - i. Jakie można wyróżnić typy innowacji powstałych w ramach LSR?
 - e. Czy projekty realizowane w ramach LSR są spójne ze zidentyfikowanym potencjałem rozwojowym obszaru objętego LSR i czy te projekty przyczyniają się do jego wzmocnienia?
 - f. Czy przeprowadzone w ramach LSR inwestycje są komplementarne względem siebie lub względem wiodącego projektu/tematu określanego w LSR?
- 11. Jak – pod wpływem wdrażania LSR– zmieniła się LGD i wyobrażenia mieszkańców o tym, czym ona jest?**
- a. Czy zwiększyła się identyfikacja mieszkańców z obszarem LGD?
 - i. Czy zwiększyła się aktywność mieszkańców? Jeśli tak, jakie są formy tej aktywności? Jaka jest podstawa oceny tej zmiany (lub jej braku)?
 - ii. Jakie inne działania (niezależnie od wdrażania LSR) wpływają na aktywność mieszkańców?
 - b. Czy należy wesprzeć działania LGD kampanią informacyjno-promocyjną? Jeśli tak, do kogo powinna być ona kierowana? Jakie działania informacyjno-promocyjne byłyby tu najbardziej pożądane? Co dałoby ich uruchomienie?
- 12. Czym jest według P. „zrównoważony rozwój” – czy cele LSR sprzyjają osiągnięciu tego stanu? Dlaczego?**
- a. Jakie obszary tematyczne należy zaplanować dla RLKS, żeby stanowiły odpowiedź na lokalne wyzwania i jednocześnie mogły być realizowane na poziomie LGD?
 - b. Które cele obecnie sformułowane w LSR P. zdaniem wpłyną najbardziej na kierunek działań w kolejnych latach?
 - c. Czy przyjęte rozwiązania dotyczące wdrażania LSR będą miały wpływ na kierunek rozwoju powiatu w przyszłości? Na czym będzie polegał ten wpływ – jakie działania i rozwiązania przyjęte obecnie mogą mieć długofalowe (pozytywne lub negatywne) konsekwencje?
 - d. Czy stworzony dzięki wsparciu w ramach LSR potencjał rozwojowy jest w dostateczny sposób wykorzystywany i promowany? Co należałoby poprawić?
- 13. Czy dla realizacji celów LSR niezbędne jest rozszerzenie finansowania o środki z RPO?**